

Marika Tomu Kaipainen

ELÄMÄNI KUVA- JA VÄRITYSKIRJA
KAIKILLA RAAKA-AINEILLA

SAMK, Kankaanpään taidekoulu

Kuvataide, YAMK

2017

ELÄMÄNI KUVA- JA VÄRITYSKIRJA KAIKILLA RAAKA-AINEILLA

Kaipainen, Marika Tomu
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kankaanpään taidekoulu
Taiteen koulutusohjelma
Maaliskuu 2017
Ohjaaja: Hautala, Päivi-Maria
Sivumäärä: 82
Liitteitä: -

Asiasanat: biotaide, vuorovaikutus, päiväkirja, sattuma, taiteilijuus.

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan kokemusta ja ymmärrystä taiteilijuudesta fenomenologisista ja narratiivisista menetelmin, Laurel Richardsonin etnografista tutkimusotetta mukaillen. Omakohtaisuus teos- ja työpäiväkirjojen kautta avaa opinnäytetyötä kehittämishankkeen suuntaan. Empiirinen aineisto koostuu teos- ja työpäiväkirjoista usean vuoden ajalta. Osa merkinnöistä on syntynyt reaaliaikaisesti opinnäytetyötä kirjoittaessa. Käytetyt lähteet ja niiden soveltaminen teos- ja työpäiväkirjojen analysoinnissa syventävät näkemystä.

Laadullisen opinnäytetyön aineistona ovat teos- ja työpäiväkirjat, joiden kautta kuvataan muutosta taideterapeutin ja taidepedagogin työminästä kohti taiteilijan ammattia, taiteilijuutta. Opinnäytetyö kuvaa taideterapian yhteydessä usein esitetyn ”asiakas, taide ja terapeutti -vuorovaikutuskolmion” muuntumista monitahoiseksi taiteilijan tetraedriksi, jossa taide on kaiken keskellä. Opinnäytetyö rakenteellistaa ja selkeyttää kirjoittajan taiteilijuutta ja kuvaa hänen suhdetta taidepedagogin ja taideterapeutin työn sekä taiteilijuuden välillä.

Tutkimuskysymyksenä opinnäytteessä kysytään mitä on kirjoittajan taiteilijuus? Opinnäytetyössä analysoidaan kokemusta taiteilijana ja kuvaan, kuinka taiteilijuus on muovautunut kahden taidenäyttelyn välillä (Tila-galleria ja Kiasma popup ja taidepaja). Termiä taiteilijuus käytetään identiteetin osana; taiteilija ja taiteilijuus, kuten esim. äiti ja äitiys.

Opinnäytteessä kuvataan päiväkirja-aineistosta nousseita elämän ja taiteen raaka-aineita: aistillista kokemuksellisuutta, eli aisti- ja elintarviketaidetta, vuorovaikutustaidetta, eli sosiaalisia tunteita ja empatiaa koskettavaa taidetta sekä serendipisyyttä, onnekkaiden sattumien ja löydösten summaa.

Teos- ja työpäiväkirja-aineiston kautta voidaan päätellä, että kirjoittajan taiteilijuus ei ole staattista ammatillisuuden kehittämistä. Se on sisäisen pakon synnyttämää, lahjaksi saatua luovuutta, joka tulee todeksi varhaisessa vuorovaikutuksessa ja vahventuu potentiaalisen tilan turvin. Taiteilijuus ei ole valintakysymys, se on meissä kaikissa.

THE PICTURE AND COLORING BOOK OF MY LIFE WITH ALL INGREDIENTS

Kaipainen, Marika Tomu
Satakunta University of Applied Sciences
Kankaanpää Fine Arts Campus
Arts Education Programme
March 2017
Supervisor: Hautala, Päivi-Maria
Number of pages: 82
Attachments: -

Keywords: bio arts, interaction, working diary, serendipity, being an artist.

This thesis is a study of experience and understanding of being an artist with phenomenologic and narrative methods applying the ethnographic research approach by Laurel Richardson. Personal involvement through working diaries widens the scope of the thesis towards a development project. The empirical material is a collection of working diaries from several years. Part of the notes has emerged in real time while writing the thesis. The sources used and applied to the analysis of the working diaries deepen the insight

The material of the qualitative aspect of the thesis is the working diaries through which the change of the art therapist and art pedagog towards being an artist by profession is described. The thesis describes the transformation of "the interactive triangle of the customer, art and the therapist" often associated with art therapy, to a multifaceted tetrahedron of an artist, where the art is the centerpiece of everything. The theses provides structure and clarity of being an artist as experienced by the author and her relationship between being an art pedagog / art therapist and being an artist.

The research question of the thesis is "what does being an artist mean for the author?" The thesis analyses the experience of being an artist and illustrates who being and artist has been shaped between two art exhibitions (Tila-gallery and Kiasma popup and art-workshop). The term "being an artist" is used to describe identity as equivalent of for example "mother and motherhood", i.e. artist and "artisthood"

The thesis describes the raw materials of life and art as emerged from working diary materials: the sensory experience i.e. the sensory and foodstuffs art, interactive art i.e. social feeling and empathy in art and serendipity, i.e. the sum on lucky chances, coincidences and findings.

The conclusion arising from the working diaries is that being an artist is not static development of professionalism. It is bred by gifted creativity driven by internal urge, the becomes real in early social interaction and gains strength with potential space. Being an artist is not a matter of choice; it is in all of us.

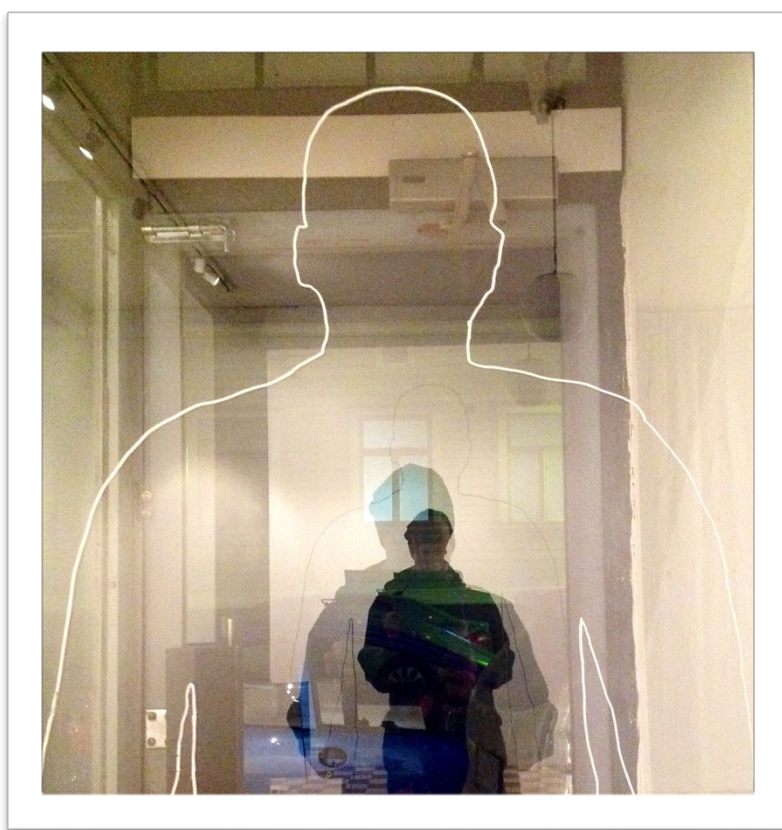
Sisällysluettelo

1.	Johdanto	2
2.	Tutkimuksellisen kehittämistyöni lähtökohtia	6
3.	Elämäni raaka-aineet	10
3.1	Kokemuksellisuus ja aistimuksellisuus	17
3.2	Vuorovaikutus ja kommunikaatio	26
3.3	Serendipisyys	34
4.	Kolmiosta tetraedriksi – miten minä menen taide edellä	38
4.1	Laurel Richardsonin ”luovan analyttinen käytäntö”	47
4.2	Kertomuksellisuudesta ja kokemuksellisuudesta	50
5.	Tila	53
5.1	Raaka-aineet ja prosessi	55
5.2	Teokset	57
5.3	Välitila, muutos	60
6.	Elämäni kuva- ja värityskirja	62
6.1	Kuvien valinta ja työstö	65
6.2	Kiasmassa, ajatuksia teosten äärellä	68
7.	Kuinkas sitten kävikään	70
8.	Artist statement	75
9.	Lähteet	79

1. Johdanto

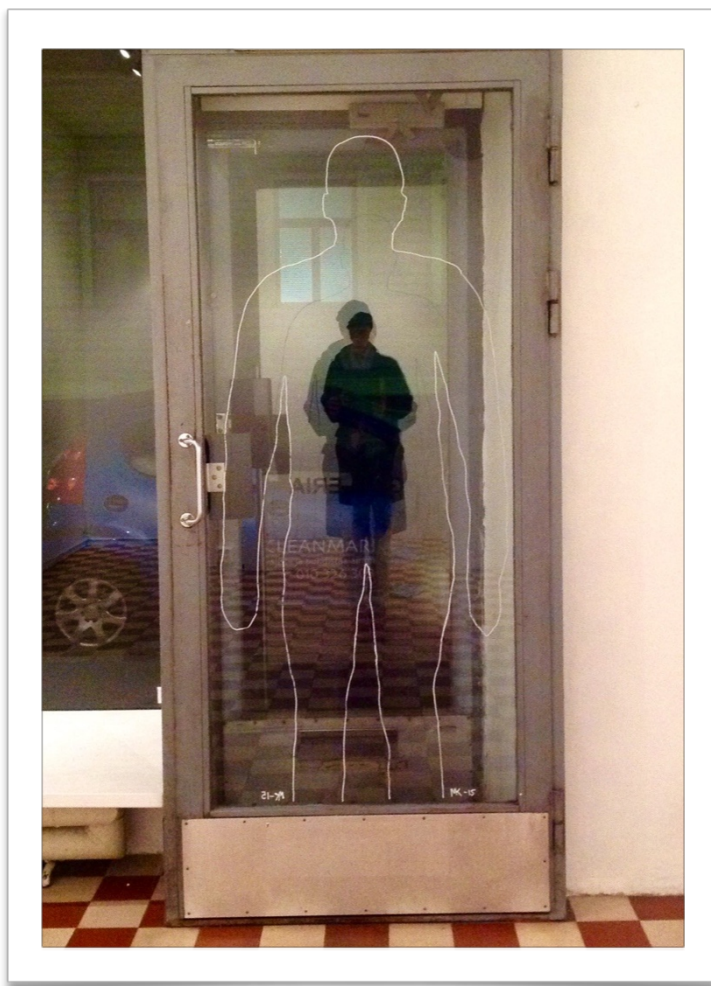
Taiteen äärellä olen ihmisenä olemisen äärellä. Minä olen tässä taas, saman äärellä, itseni äärellä taiteessani, taiteessa koko elämän äärellä. (Teos- ja työpäiväkirja, 2015.)

Legendassa maalaustaiteen synnystä kuvataan kuinka nainen piirtää rakastettunsa ääriviivan huoneensa seinälle, jotta muistaisi rakastettunsa hänen mentyä sotimaan. Legendassa juuri nainen piirtää ja rakkaansa. Huumaava ajatus. Toki legendassa nainen toteaa rakastettunsa palattua, että kuva oli aiheuttaan parempi ja jättää rakastettunsa. Eleenä sekin on hyvin ymmärrettävä. Kuvaan, teokseen, tuon ääriviivan sisään mahtuu kaikki, itse kohteesta tulee toissijainen. Taiteella on itseisarvo, taiteen arvo. (Pitkänen-Walter 2006, 61; Stewen 1995, 50.)

Kuva 1. Ääriviivapiirros Tila-galleriassa 28.10.2015. Maalitussi. Kaipainen, 2015.

Piirsin ääriviivan kuratoimani taidenäyttelyn Tilan lasioveen 28.10.2015 (Kuva 1.). Piirsin johonkin läpinäkyvään ääriviivan, rakkauteni rajan. Tein jotain näkyväksi läpäisevälle ja heijastavalle pinnalle. Katkeamattoman valkoisen viivan ilmestyessä lasiin tajusin, että piirrän tuon yksinkertaisen ääriviivan lisäksi itseäni taiteilijana. Tuosta ovesta astuttaisiin näyttelyyni ja tuohon oveen piirtämäni katkeamaton viiva toimisi ilmentäjänä metamorfoosille, jonka keskelle heijastui oma kuvani, minun ääriviivat. Minun legenda, tarina taiteilijuudesta oli saanut kuvan, muotonsa. Astuin askeleen taaksepäin tajutakseni, että tuo hento valkoinen viiva oli aina ollut edessäni, en vain ollut aiemmin piirtänyt sitä näkyväksi muille. Yksinkertainen viiva ja teko. Piirtämäni viiva ja lasiin syntyvät reflektiot teoksesta ja sen katsojasta.

Kuva 2. Ääriviivapiirros Tila-galleriassa 28.10.2015. Maalitussi. Kaipainen, 2015.

En osaa sanoa lasiin piirretystä viivasta mitään (Kuvat 1. ja 2.). Toivottavasti siitä ei kukaan kysy minulta mitään. Teoksen nimi voisi olla, vaikka Loveline tai sitten ihan jotain muuta. Ei sillä ole väliä. Tuo viiva on esillä vain minua varten. Onko tuo edes teos? Mikä on taidetta? Taideterapeutti taiteilee... Aina tämä sama kamppailu. Päätän, että tämä riittää, olen tässä ja vain tällä on väliä, minulle. Kävijä on onnekas, että saa kokea minun taidetta. Ei tämän tarvitse olla mitään ihmeellistä ja oivaltavaa. Vai olenko oivaltanut jotain. Ääri-viiva. Ääri... Viiva... Viiva rajaa jonkin äärilleen. Viiva erottaa minut äärettö-mästä. Ääri-viiva. It's a thin line between art and daily life. Luovuus on tapani käsitellä omaa elämäni, elämäkertani, minun henkilökohtaista tarinaa kuvin ja sanoin. (Teos- ja työpäiväkirja 2015.)

Teoksestani, viivasta ja heijastumasta tulee esiin minä, sinä ja muut, itseasi-assa näen viivassa näkemykseni taiteesta, taide on vuoropuhelua maailman kanssa (Kuva 2.). Taide on kieltä, jossa äänen saa muuten sanomatta jäävä, jopa näkymätön muuttuu näkyväksi taiteen avulla.

Pidän ihmisen perustarpeena kokemusten ja elämysten tarvetta. Minulle elä-mys on lähde ja alku sekä taidenautinnolle että myös taiteen luomiselle. Nä-kemykseni perusajatus on, että elomme näyttäytyy aistillisuuden, havaintojen, kognitiivisten toimintojen, tunteiden ja kaiken toimintamme persoonallisessa merkitysten kokonaisuudessa – ihmisen kehossa. Olemme yhteydessä maail-mamme ja luomme maailmamme kehomme välityksellä. Tämä aistinvarainen maailmamme näyttäytyy meille kehomme kautta. Tämä aistillisuutemme ja ko-kemuksellisuutemme tekee meistä ihmisiä.

Oman taiteeni luonteesta johtuen tekijän aseman pohtiminen on itselläni nous-sut keskeiseen asemaan pohtiessani taiteilijuuttani. Missä asemassa, positi-ossa itse toimin? Mikä on minun paikkani? Mitä tarkoitan, kun kerron olevani taidepedagogi, taideterapeutti tai taiteilija? Miten määrittelen itseni yhteisötaiteilijana tai mitä on vuorovaikutustaiteeni? Teen kuvataidekouluissa, museoilla ja oppilaitoksissa taidepajoja ja taideinterventioita yhteisötaiteilijana. Pääasi-assa teen elintarviketaide- ja aistिताidepajoja: moniaistillista taidetta elintarvik-keilla ja ruoalla. Marjat, kiisselit, hyytelöt tai mausteet värjäävät paperin tai

vaikka kankaan, ja syntyy tuoksuva ja maistuva teos – maalaus, kenties täytekakkuveistos tai suklaareliefi.

Työskennellessäni olen taiteilija, mutta usein myös taidepedagogi ja taideterapeutti. Teen hyvin selkeästi jotain varsin omaa ja taiteilijalähtöistä toimintaa, jolla on tilausta kuin opetukselle ja tarvetta kuin terapialle.

Minulle läikähdyn taiteeseen antoi lasteni kanssa kotona viettämäni aika: se hitaus ja tietynlainen ajan pysähtymisen tunne. Kotivanhemmuuden verkainen ja soljuva arki, joka tarjosi aistikkaan ja kokemuksellisen pohjan ideoille. Lasteni havainnointi ja havainnoista syntyneen huomioiden, jotka väistämättä verkottuivat varhaiskasvatukseen ja taidekasvatukseen osaamiseeni. Voi helposti sanoa, että olen kulkenut kohti tätä koulutusta ja opinnäytetyötä jo vuosituhatien vaihteesta ja tavallaan jo Lappeenrannan kuvataidekoulusta ja Ritva-Liisa Pettisen eli Zuleiman kuvaamataidon tunneista Kimpisen peruskoulussa. Ehkä jopa siitä hetkestä, kun katselin isän kanssa pilviä ja hän opetti minua havainnoimaan ja piirtämään niitä.

2. Tutkimuksellisen kehittämistyöni lähtökohtia

Aineistoni, teos- ja työpäiväkirjat alkoivat syntyä syksystä 2008, jolloin perustin toiminimen Värileikki ja elintarviketaide Tintura ja aloin työskennellä luomani elintarviketaiteen parissa. Syksyllä 2011 ”Taide, hyvinvointi ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen” luennolla Taideteollisessa korkeakoulussa Cecilia von Brandenburg esitteli sosiologi Laurel Richardsonin ja hänen vuonna 1980 kehittämänsä ja luomansa vapaasti käännettynä luovia analyyttisiä toimintatapoja käyttävän etnografisen (CAP) tutkimustavan. Cecilia von Brandenburgin esittelemä Lauren Richardson ohjasi minut tutkimaan työtäni sosiaalialalla vuorovaikutuksen ja varhaisen vuorovaikutuksen parissa taiteen näkökulmasta.

Kuva 3. Vuorovaikutustaidetta. Kaakaota ja mustikkasosetta. Kaipainen, 2015.

Vuorovaikutus on taidetta (Kuva 3.). Empatia ja myötäelämisen taito, kosketamisen taide on jotain mikä tekee meistä ihmisiä. Ja sen havainnointi, huomaaminen ja kaiken sen sanomattoman ja sanattoman vuorovaikutuksen ymmärtäminen on taidetta.

Luvussa kolme tarkastelen elämäni raaka-aineita, eli taiteeni keskiössä olevia tekniikoita elintarvike- ja aistitaidetta sekä vuorovaikutustaidetta. Teen huomioita ja nosta kolmanneksi taiteeni osa-alueeksi aistillisen kokemuksellisuuden ja kommunikatiivisen vuorovaikutuksen rinnalle serendipisyyden. Pohdin, miten oman työtapani ja osaamiseni perustan pilarit aistillisuus ja kokemuksellisuus avautuvat vuorovaikutuksen ja kommunikaation kohdatessa ja kuinka kaikkeen tekemiseeni vaikuttaa serendipisyys, sattumanvaraisuus, lopputuloksen monimuotoisuus ja tietynlainen prosessin kontrolloimattomuus, jossa aisti- ja elintarviketaiteen raaka-aineet, biotaiteen elementit, vuorovaikutus, leikkilinen asenne sekä leikkitila synnyttävät ja kasvattavat uusia ideoita ja uusia teoksia. Käyn keskustelua tutkimusaineistoni teos- ja työpäiväkirjojeni sekä keräämäni kirjallisen lähdeaineiston kanssa.

Luvussa neljä esittelen feministisen ja poststrukturalistisen tieteen alan uranuurtaja Laurel Richardsonin (2002) (CAP) tutkimustavan. Laurel Richardsonin (2002) etnografiseen tutkimusotteeseen luotu ”creative analytical processes” toimii minulle välineenä oman taiteeni ja työni tutkimiseen. Tällä metodilla olen kirjoittanut aineistoani ja tällä sitä avaan. Avaan myös kahden näyttelyni välillä syntynyttä kokemusteoriaani, kuinka oma taiteeni syntyy ja kuinka taideterapian yhteydessä usein esitetty asiakas, taide ja terapeutti kolmio muuntui taiteilijan tetraedriksi, jossa taide on kaiken keskellä. Luvuissa viisi ja kuusi esittelen kaksi näyttelyäni kuvin ja tekstein lyhyesti. Lopuksi kokoan taiteeni tetraedrin ja luon katseen artist statementin kautta tulevaisuuteen. Teos- ja työpäiväkirjaotteet vuosien ajalta ovat tekstini lomassa luomassa kudosta, jossa taide on ollut ja on kaiken keskellä.

“I think you have already figured it out. You see, you know where you are going”, sanoi Ed Kuczaj ja ymmärsi, että minun pitää katsoa itseäni, eikä esillä olevia teoksiani. Toki, varmasti terapian, varhaisiän taidekasvatuksen ja var-

haisen vuorovaikutuksen näkökulmasta hänen näkemässä puhelin teoksessani ja lasten elintarvikkeilla maalamassa kankaassa oli, vaikka mitä, mutta riittikö se taiteeksi. Miten taiteistan toimintaani? Miksi minulle oli sama missä teokseni olivat esillä, miksi muutenkin suhtauduin niin välinpitämättömästi? Onko tämä jotain nöyryyttä oman ilmaisun edessä. Sitä, että tajuan osallisuuteni mahdollistajana, palana jotain suurempaa. Taiteeni on osa, jonka voin lainata tai antaa toiselle ja tehdä mikromuutoksen johonkin parempaan. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Hanna Vilkkä (2005) jakaa tutkimusprosessin kulun viiteen vaiheeseen. Ensimmäinen on ideatasoon eli tutkimusaiheen valinta ja rajaaminen, joka itselläni oli yksinkertainen – oma taiteeni ja roolini taiteen kentässä, toinen on sitoutumiseen eli tutkimusongelman asettaminen, jossa taiteen tutkimuksen kentässä perinteisten tutkimuskysymysten laadinta on haastavaa, tutkija-taiteilija kysyy itseltään alati, minunkin opinnäyte on täynnä kysymyksiä. Kolmas vaihe on tutkimusmenetelmien ja tutkimusasetelman valinta, jossa valittu aineisto ja mieltymykset veivät minua. Neljäs vaihe on itse tutkimuksen toteuttaminen, eli aineiston kerääminen, jonka olin, kun varkain aloittanut jo vuosia aiemmin. Viides vaihe on kirjoittaminen, aineiston analysointi ja tulosten raportointi. Vilkan mukaan prosessi sisältää usein myös harha-askeleita, ongelmia ja umpikujia, joista toiset saattavat olla koko prosessin kannalta keskeisimpiä (Vilkkä 2005, 42–43). Opinnäytetyöprosessini merkittävimmät käännteet olivat Ed Kuczajn vierailu Kankaanpään taidekoululla ja hänen minulle osoittamat sanat teoksistani sekä tämän pohtiminen. Keskustelut opinnäytetyön ohjaajan Päivi-Maria Hautalan ja opettaja Laura Liljan kanssa selkiinnyttivät aiheeni näkökulmaa varmasti puolin ja toisin ja tätä kautta helpottivat sitoutumistani opinnäytetyön prosessiin ja esitettyihin vaatimuksiin.

Koen taiteen opinnäytetöiden haastavan ammattikorkeakoulujen tutkintovaatimuksia. Koulutusohjelmien näkökulmasta taiteen kehittämishankkeet ja kasvutarinat ovat tutkittavina hyvin erityyppisiä, kun perinteiset ammattikorkeakoulujen opinnäytteiden tutkimuskohteet. Tutkimuksen kohde on usein, joko kokonaan tai osittain taiteilija elämäntyöhön liittyvää. Niin on tässäkin opinnäytetyössä ja lopullinen kirjallinen työni haastaa myös perinteistä opinnäytetyögenreä, haastanhan lukijaa osallistumaan työhöni. Tämän luvun lopussa on

ohjeet tähän. Tästä kaikesta on syytäminen villiä ja idearikasta luonnetta sekä rouva Richardsonin kiinnostavia ja anarkiaan kiihottavia ajatuksia.

Tutkimuskysymyksenä kysyn opinnäytteessäni mitä on taiteilijuuteni? Pohdin omaa kokemustani taiteilijana ja kuvaan, kuinka taitelijuuteni on muovautunut kahden näyttelyni välillä. Termiä taiteilijuus käytän identiteettini osan kuvaamisessa; taiteilija ja taitelijuus minussa, kuten esim. äiti ja äitiys.

Tavoitteenani on rakenteellistaa ja selkeyttää omaa taiteilijuuttani ja kuvata suhdetta taidepedagogin ja taideterapeutin työni ja taiteilijuuteni välillä. Tämä tuo erittäin henkilökohtaisen otteen opinnäytetyön kirjoittamiseen ja aineiston analysointiin. Hanna Vilkkä kuvaa tutkimuksellista taitoa jopa ajattelun taitona (Vilkkä 2005, 5). Tähän ajatukseen on helppo yhtyä. Pysin muodostamaan ajatuksistani kuvia ja kertomusta. Tutkimuksessa perimmäisenä tarkoituksena on tutkijasta ja tutkimuskohteesta riippumatta ymmärtäminen. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt ymmärtämään itseäni taiteilijana.

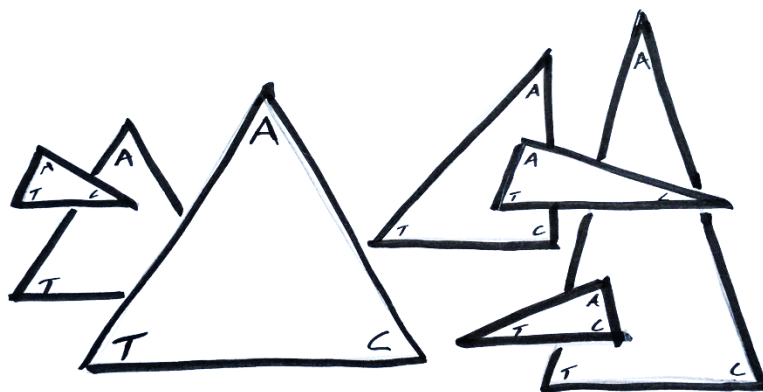
Narratiivisen aineiston avaamiseen ja analyysiin ei löydy paljon ohjeita, mutta toisaalta laadullinen tutkimus ominaisuutensa vuoksi avaa lukuisia lähestymistapoja. Itse löysin Juha Perttulan (2008, 115–157) ”itse ymmärtäen” kirjoittamasta tekstistä paljon apua. Teos- ja työpäiväkirja-aineistoni avaavat kokemustietoa ja sitä voin tutkia ja analysoida.

Käytän opinnäytetyössäni fenomenologista lähestymistapaa, jota useat taiteilijat ovat käyttäneet ennen minua ja jota taideterapia hyödyntää. Kokoan kokemustietoa Lauren Richardsonin luovien analyttisten käytäntöjen kanssa. Päädyin fenomenologiseen otteeseen, koska ensisijaisena tutkimuskohteenani ovat omat kokemukseni ja tunteet, jotka olen kirjoittanut teos- ja työpäiväkirjani mustien ja punaisten kansien väliin vuosien 2008-2017 aikana.

Opinnäytetyössä on muutama tehtävä sinulle, ne on merkitty *Tehtävä*:...

3. Elämäni raaka-aineet

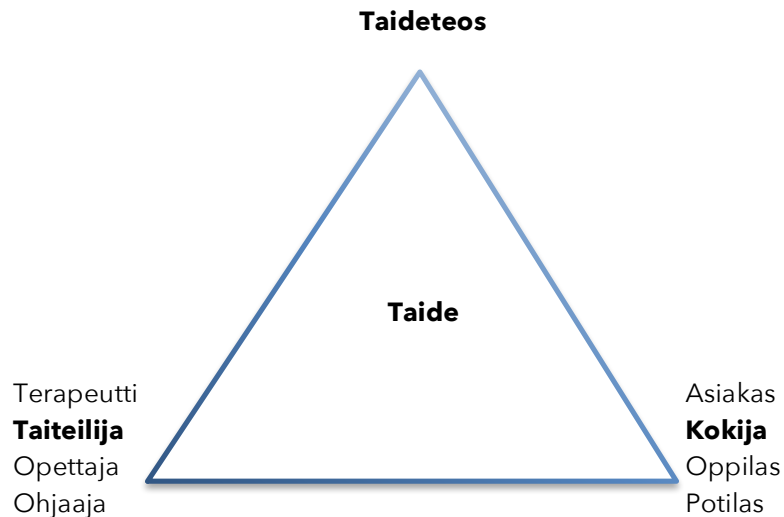
Tässä luvussa suuntaan katseeni taiteeni, taiteilijuuteni raaka-aineisiin. Pohdin, mikä osa työssäni on terapiaa, mikä taidetta, mikä opetusta ja pedagogiikkaa, jonka niin tärkeäksi työkseni miellän? Teenkö kaikkea tätä taiteeseen liittyvää, koska haluan tehdä taidetta?

Kuva 4. Kaipainen, 2015.

Taideterapeutin työssäni havahdun usein pohtimaan taiteen paikkaa ja tilaa taideterapiassa. Minkä kokoinen ja missä on taiteen paikka terapeutin, taiteen ja asiakkaan, kolmiosuhteessa (T=therapist, A=art, C=client), jonka Mimmu Rankanen (2007, 36–37) kuvaa kirjassa Taideterapian perusteet ja jota hän tutkii väitöskirjassaan *The Visible Spectrum: Participants' Experiences of the Process and Impacts of Art Therapy* (2016, 65–67)? (Kuva 4.)

Nämä kysymykset ja se ihmetys asiakkaan tai oman terapeutin taideteoksen äärellä antoivat minulle kimmokkeen hakeutua opiskelemaan kuvataiteen jatko-opintoihin. Opinnot eivät ole vähentäneet kysymysteni määrää tai tuottaneet havaintoihini mitään loppupäätelmää taiteen paikasta, mutta se on selvää, että minulla taide on keskellä tuota hahmotusta, olen taiteilija ja asetan teoksiani esille. Taideterapiasta tuttu hahmotus muuntui ja venyi minun ammatillisessa osaamiseni kentässä (Kuva 5.) käsittämään osaamistani ja työkuviani.

Kuva 5. Kaipainen, 2014.

Elämä on kokonaisuutena enemmän kuin osiensa summa, jo pelkästään siksi, että elämän käsittäminen kokonaisuutena on käsittämätöntä, lähes mahdotonta. Elämäni raaka-aineet. Opinnäytetyölläni on mahtipontinen otsikko. Tämä osittain siksi, että vakavan sairauden myötä olen ollut pakotettu katsomaan elämääni ja osallisuuttani siinä välillä hyvinkin pienestä kulmasta käsin. Tämä elämä ja sen sisältö eivät ole valmista. Tässä on raaka-aineita, joita yhdistelemässä saadaan milloin minkäkinlaista jälkeä aikaiseksi. Tosin sekään ei ole tärkeää, jäljen jättäminen siis, ei lopputulos tai jälki, ei merkitys. Se riittää, että on ollut ja rakastanut ja jättää maailman hieman parempana kuin se oli tänne tullessa. Minä olin täällä voisi olla myös tämän nimi, mutta en tässä nyt tee mitään tägiä elämästäni. Tutkin raaka-aineitani, ihailen mitä niistä on syntynyt ja syntymässä ja mietin mitä voisin tehdä lisää. (Teos- ja työpäiväkirja 2017.)

”Sisäinen välttämättömyys” on luovaa toimintaa, taiteen ilmaisemisen tahtoa ja välttämättömyyttä kuvaava voima, jonka Wassily Kandinsky (1981, 73–76) kokee koostuvan kolmesta välttämättömyydestä. Samalla rakenteella ajattelen koostuvan minkä tahansa itsensä kuulemisen ja itselle merkityksellisen tekemisen: On kuunneltava itseään, oltava omille toiveille, haluille ja tahdolle rehellinen sekä luotettava niihin, on osattava reflektoida omaa toimintaansa ja sen tavoitteita suhteessa yhteiskuntaan, yhteisöön, ryhmään ja yksilöön sekä ymmärrettävä ja kunnioitettava sitä tietotaidollista pohjaa, minkä kukin taiteen tai toimijuuden ala tarjoaa.

Kandinskyn ajatusta mukaille koen itselleni merkittäväksi teosteni ”sisäisen elämän”, sen että teokseni heijastavat arvojani ja merkityksiäni. Ajattelen Kandinskyn tarkoittavan sisäisellä välttämättömyydellään tätä. Rehellisyyttä itseään kohtaan, ympäristöään, yhteiskuntaa ja tähän liittyvää omaa tarpeensa vaatimusta, sisäistä ääntä. Kandinskyn tavoin jokin minussa usko ainakin oman kokemukseni puolesta, että sisäisten prosessien tutkimisessa piilee mahdollisuus ymmärtää elämänsä raaka-aineita. Raaka havainto raaka-aineista. On opittava katsomaan sitä mitä näkee. (Teos- ja työpäiväkirja 2016.)

Päiväkirjan pitämisen perustana on kokemukseni, että en voi väittää harjoittamieni taiteenlajien ja taitojen, osaamiseni lipumista toisiinsa. Halusin jotenkin kuvata näitä siirtymiä ja ajatustani osaamiseni eri alueista. Miksi ihmeessä erottelen näitä? Se on hämmäntävää, että taiteellinen toiminta tuppaa osoittamaan yhteytensä toinen toiseensa tavalla, joka ei anna yhtään vastausta tai edes viitettä mistään arkiajattelussa selkeästä ja yksinkertaisesta, eikä se luonnollisestikaan päädy yhteen eikä edes kymmeneen loppupäätelmään. Taiteellinen toiminta on alutonta ja sitä vaivaa tietty serendipisyys. Ainakin minun taiteen laita on tämä. Ilmiö on elämässäni melko tavallinen. Se ylittää arkitoimintani muodot ja taiteeni. Jokin on läsnä ja aistittavissa, ei ehkä niinkään suunnitellusti vaan syystä ja toisesta läsnä ja aisteille, koko ajan.

En voi välttämättä tietää, missä ja mihin olen menossa, kun ideoin tai luon, useinkaan en tiedosta tekeväni niin. Jokaisessa taideteoksessa on jotain mitä ei ole aikaisemmin ollut olemassa, oletusarvoisesti. Siis onhan se ihmeellistä, että miten voi työskennellä jonkin parissa, minkä tiedät vielä olevan olemattomissa ja aluton? Miten siitä, mistä et tiedä mitään ja mitä ei ole, syntyy teos, työsi? Voit lähteä heinäseipästä ja päätyä airoon. Materiaali voi viedä mukanaan, tai aika tai ympäristö. Voit tarttua siveltimeen ja huomaat, että teos ei olekaan kankaalle tai levyille syntyvä jälki, vaan ihmisten väliset suhteet ja reaktiot. Voit liikkua jotakin kohti tajutaksesi, että olet tehnyt matkaa siihen pisteeseen jo kymmenen vuotta. Täytyy olla avoin kaikille mahdollisuuksille ja kaikille reiteille - kiertoteitse tai muuten. Se, että ei tiedä, omaa mitään ideaa, ei osaa odottaa tai ei välttämättä hae mitään uutta ja ihmeellistä ideaa tai jotain mahtavaa juttua, se vaan tapahtuu, kuin vahingossa. Mutta ei se oikeasti ole vahinko, se valtavan tyhjyyden, vetelehtimisen ja pakon pakoilun tulos. Tämä mahdollisuus on läsnä työssäni, koska pyrin säilyttämään tietynlaisen auki olemisen tilan.

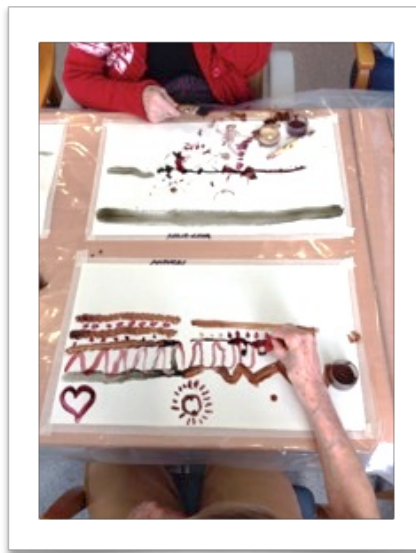
Se, että en tiedä, enkä ole varma lopputuloksesta ei ole ymmärtämätöntä tietämättömyyttä. Se, että en tiedä aina suuntaa tai mihin olen menossa, on sallivaa harhailua ja tiukkaa halua luottaa omiin ja itsestä nouseviin mahdollisuuksiin ilman tulosta. Vastuu on taiteilijan... Sen on minulle selvää. (Teos- ja työpäiväkirja 2016.)

Tässä ajassa näkyy voimakas rahoituksellinen ja toki myös poliittinen panostus taiteen ja kulttuurin hyvinvointi vaikutusten lisäämiseen, taiteella fasilitointiin sekä taiteen valjastamiseen hyvinvoinnin ja terveyden lisäämiseen tai jopa tuottamiseen. Se, että tämä selkeä rahallinen panostus näkyy vasta nyt, on

mielestäni erikoista, sillä taiteen ja kulttuurin vaikutuksista hyvinvointiin on tehty useita tutkimuksia jo vuosien ajan (Konlaan 2001; von Brandenburg 2008; Liikanen 2003, 2010).

Itse näen tärkeänä taideperusteisen toiminnan ulottamisen muun muassa pitkäaikaissairaiden ja muistisairaiden toimintakyvyn ja elämänlaadun vahvistamiseen, ennaltaehkäisevään työhön lastensuojelussa ja perhetyössä.

Olen työskennellyt Espoon Kulttuuriketju -hankkeessa kulttuuritoimen apurahalla. Omat kokemukseni toimiessani ryhmätaideterapeuttina ja aisti- ja elintarviketaiteilijana palvelukodissa muistisairaiden ryhmässä vahvistavat Kai Lehikoisen (2011) esittämää näkemystä taiteen positiivisista vaikutuksista muistisairaalle. Lehikoisen tavoin olen huomannut vanhusten tunne-elämässä tapahtuneen monimuotoistumisen, hermostuneisuuden vähentymisen, painon nousua, lisääntynyttä liikunnallisuutta ja jopa puhekyvyn ja sanojen löytymisen elpymistä ja iloa kaikesta tästä. Hämmästyttävien kliinisten havaintojen oli kahdeksan taideterapiatapaamisen aikana tapahtunut selvä motorisen ja liikeraallisen muistin palautuminen syömiseen. Sormisiveltimellä työstitetty kahvi, suklaa, mustikkasose ym. houkuttaa nostamaan siveltimen suuhun.

Kuvat 6 ja 7. Sormisivellin, kaakao, kahvi ja mustikkasose. Kaipainen, 2014.

Tuoksuvan ja helposti levittyvän (Kuvat 6 ja 7.) värin pehmeä sively paperille ja sen vaikutus hajuaistiin ja mielihyvään ja sitä kautta suuhun viemiseen on

kiistatonta. Työskennellessäni hoitolaitoksissa olen myös havainnut taideperustaisen ja taideterapeuttisen työn vaikuttavan työntekijöiden arjen hyvinvointiin työyhteisössä. Hyvin suunniteltu taiteen interventio ja taideterapia hoitolaitoksen arjessa toteutettuna ei kuormita hoitohenkilöstöä, vaan lisää kaikkien hyvinvointia.

Tämä on yhteiskunnallisesti kiinnostava ajankohta taiteen ja taideinterventioiden näkökulmasta. Minulla on pieni pelko taiteen alistamisesta ja valjastamisesta toimintaan ja toimijoille, joiden käsissä taiteen tenho elähdyttää, ilahduttaa, hämmentää ja avata uusia näköaloja ja tarjota epäsovinnaisiakin vastauksia katoaa tai vääristyy. En ole huolissani varsinaisesti taiteesta, vaan pohdin, millaista osaamista sen käyttöön hoito- ja kuntoutustyössä tarvitaan. Kai Lehikoinen (2011) kuvaa artikkelissaan taideperusteisen dementiahoidon rakenteita. Hän pohtii taideperusteisen työn toteuttajien kompetensseja ja toteutetun työ laadun mitattavuutta. Lehikoisen mukaan ammatillisesta osaamisesta ei koskaan ole haittaa. Tällaisessa vaaditaan alakohtaisen taideosaamisen ja kokemuksen kautta karttuneen ymmärryksen lisäksi myös tuiki tavallisia ihmissuhdetyön avuja, sensitiivisyyttä, tilanneherkkyyttä ja asiakaslähtöisyyttä, ryhmädynamiikan osaamista, sekä sosiaalisia että pedagogisia taitoja.

Lehikoisenkin (2011) pohtimaan mitattavuuteen liittyy arvoja ja riskejä. Ei ole mitenkään yksiselitteistä mitata puhetta tuottamattoman asiakkaan hyvinvointia, häntähän ei voi haastatella. Taiteessa eläytyminen ja ilahtuminen, tunnekokemus on helpommin havaittavissa. Toki on selvää, että, jos ollaan tässä hetkessä, ankkuroituna tähän omaan kokemukseen, itselle ominaisella tavalla suhteessa ympäristöön ja tekemiseen sekä terapeutin tai taiteilijan kanssa käytyyn vuorovaikutukseen kokemuksessa näyttäytyy myös hyvinvointi. (Hentinen 2007, 130–144.) Hymy, katseen ja tekemisen kohtaaminen, pakkotoimintojen rauhoittuminen, nauru, mitä se hetkessä oleminen kullekin on.

Muistisairauksiin tutustumisen myötä olen ottanut selvää asiakkaiden tarpeiden, osallisuuden ja pärjäämisen mittaamisesta. Olen käynyt sekä ¹RAI-järjestelmän, että ²MIKE toimintakyvynarviointi koulutuksen. Näihin haluaisin kehittää osuuden, jossa huomioitaisiin ³Lusebrinkin (1990, 2004) psykofyysisten tasojen kaltaisesti vanhus kokonaisuutena, jolloin kehitystä tai taantumista olisi merkityksellisempää seurata sekä huomata mahdollisia muutoksia ja reagoida niihin. Samaa olen pohtinut vauvaperhetyössä.

Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen kuvaajana ⁴MIM havainnointityökalu ei toimi tarkoituksenmukaisesti maahanmuuttajien ja kielellisesti haasteita omaavien, kuten eri tavoin psyykkisesti sairaiden kanssa. MIM tehtävien sanoittamisessa ja myös vuorovaikutuksen kuvaamisessa tarvitaan kieltä, tai ainakin kielen sävyjen ja painotusten tuntemista ja osaamista. Vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteen näkyväksi tekemiseen ja sanoittamiseen tuo omat pulmansa myös mahdollinen tulkin läsnäolo.

Taiteen sanaton kieli toimii toiminnan interventioita tukevana pohjana vuorovaikutusta mallinnettaessa ja havainnoitaessa. Taiteen avulla vauvat, sekä usein myös vanhemmat, rentoutuvat vuorovaikutukseen helpommin. Lapsi taiteen tekijänä mahdollistaa uusia puolia lapsen havainnointiin ja tekee lapsesta toimijan, joka voi kutsua vanhempaa keskusteluun taiteen välityksellä. Taide avaa ei-kielellisen väylän vuorovaikutukseen. Taidetyöskentelyn voi aloittaa jo

---

¹ RAI on kansainvälinen laadun ja kustannusvaikuttavuuden arviointi- ja seurantajärjestelmä. RAI-järjestelmän avulla arvioidaan iäkkäiden tai vammaisten henkilöiden sekä psykiatristen potilaiden palvelutarve.

² MIKE on muistisairaana ihmisen koetun elämänlaadun sekä psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn arvioinnin ja seurannan työväline.

³ Lusebrink (1990) on kehittänyt ETC-malliin (Expressive Therapies Continuum), joka tarkastelee mielikuvien ja kuvallisen ilmaisun psykofyysisiä tasoja luovissa terapioidissa. Ensimmäinen taso on kinesteettis-sensorinen taso, toinen on havainnoiva-afektiivinen taso ja kolmas taso on kognitiivis-symbolinen taso. Neljäs on luovan toiminnan taso, joka voi tapahtua kaikilla tasoilla.

⁴ MIM on havainnointityökalu, jolla ilmennetään ja sanoitetaan kiintymyssuhdetta ja varhaista vuorovaikutusta mm. lastensuojelussa ja vaativassa vauvaperhetyössä. MIM on tarkoitettu sanoittamiseen, havaintojen jäsentämisen ja interventisen palautteen suunnitteluun. (Salo 2011.)

raskausaikana, jolloin taide voi toimia ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä. Odottava äiti voi tulla tietoisemmaksi kehostaan ja sisällään kehittyvästä vauvasta. Taiteen avulla voidaan onnistua luomaan myönteisiä mielikuvia syntymättömästä lapsesta. MIM vuorovaikutushavainnointityökalun rinnalle minun olisi yksinkertaista luoda taideperusteinen, Theraplayn menetelmiä hyödyntävä ja aisti- ja elintarviketaiteen osaamisestani ponnistava ei-kielellinen taiteenmenetelmä. Itse hyödynnän Theraplay perusdimensioita varhaisiän taidekasvatuksessa. Kokemus mielihyvystä toisen kautta, se, että on hoivan arvoisen, on keskeisellä sijalla elämässäni, taiteessani ja toiminnassani. (Jernberg ja Booth 2001.)

Taiteeni kytkeytyy vahvasti holistisen ihmiskäsitykseni ja havaintoa korostavan fenomenologisen luonteeni ilmaisukanavaksi. Hahmotan taiteilijana oloni suhteessa siihen kontekstiin, missä teen taiteellista työtäni ja missä esitän sitä. Lauri Rauhalan ajatusten avulla muovautuneen ⁵Holistisen ihmiskäsitykseni mukaan ihmisenä olemiseen on monta näkökulmaa (Rauhala 2005, 31). Aineistostani voin selvästi lukea, että taiteilijana olokaan ei ole staattista toimintaa, siihen ja taiteilijuuteen ja tietysti taiteen tekemiseen löytyy useita näkökulmia, tunteiden kirjoja - kaikkea, mitä nyt elämässä milloinkin on. Taide on osa elämää taiteilijalla. Taiteen tekemisen prosessi ei ole yksi ja sama, vaan muuttujia on useita, itse prosessikin voi olla alati muutoksessa.

Taideterapeutin lähtökohdista katson usein toimijuuttani, itseäni taiteilijan, mutta myös katsojan ja taideteoksen suhteessa. Näiden väliset suhteet puhuttelevat minua. Ihmistieteissä esim. Eskola (1982, 33–34) näkee ihmisen toimintaympäristössään aktiivisena osallisena monien muuttujien joukossa. Eskola kuvaa tätä dialogisuutena, jolla otamme itsemme lisäksi huomioon toisen. Tämä toinen voi olla taideteos, teoksen katsoja, tai vaikka kriitikko. Me tulemme näkyväksi maailmalle toistemme kautta. Toista kuunnellen, kuulemme samalla itseämme. Toisen tuntien tunnemme samalla itsemme.

---

⁵ Lauri Rauhalan kehittämän kokonaisvaltainen, holistinen ihmiskäsitys koostuu ihmisyyden kolmesta olemassaolon muodosta: kehollisuudesta, tajunnallisuudesta ja situationaalisuudesta.

3.1 Kokemuksellisuus ja aistimuksellisuus

Kadinsky kuvaa kirjassaan kokemustaan taiteesta tai itse asiassa aineellisten esineiden henkistä olemusta, sekä tällaisen henkisen olemuksen kokemisen tuottamaa loppumatonta elämysten jatkumoa. Kokemus taiteesta ja teoksesta on tapahtumasarja, joka liikuttaa kokijaansa ja avaa aisteja ja mieltä. Tällaisena haluan nähdä elintarviketaiteeni. Käsitän taiteen mahdollisuutena ja väylänä ulos tavanomaisesta, johonkin erityiseen. Kandinskyn mukaan taideteoksen laatu on riippuvainen taiteilijan sisäisen välttämättömyyden voimakkuudesta sekä taiteilijan tekemistä valinnoista. (Kandinsky 1981, 74–75.)

Elintarvikkeet eli ruoka on ihmiselle merkityksellistä. Kaikki elollinen tarvitsee ravintoa, joten ruuan merkitys ihmiselle on elintärkeä. Ilman ravintoa emme pysyisi hengissä ja ilman sen monipuolisuutta sairastumme. Ruokailun tarkoitus on siis pitää elossa ja terveenä. Nautinto on tästä näkökulmasta toissijainen asia. On siis eri asia syödä ja aterioda. Vaikka syöminen on arkista nälän ja janon tunteen sammuttamista, hengissä ja terveenä pysymistä, aterioidessa me haemme nautintoa.

Ruuan merkityksellisyyden miettiminen ja siitä puhuminen herättää aina, jos ei ihan näläntunnetta, niin ainakin mielitekoja. Ruuan ulkonäkö kertoo paljon, samoin tuoksu, mikä usein ohjaa makuakin ja mielikuvia siitä miltä lautasella oleva annos maistuu. Kahvinkeitin ääni, rasvan tirinä pannulla, kun pannuun laitetaan silakkapihvi, espressokeittimen pulputus, rohina ja rumpsutus, tuovat kaikki pelkkinä kuviteltuina ääninä mieleen silakkapihvit perunamuusin kera ja mahtavan kahvihetken ihanassa kahvilassa. Ruoka on moniaistillista ja mielikuvia herättävää. Miten jostakin näin mielenkiintoisesta, mutta arkisesta ja kaikkia koskettavasta voisi saada irti vielä enemmän?

Oman elintarviketaideuran voi katsoa alkaneeksi jo 80-luvulla, sillä huonona syöjänä lautaselleni syntyi varsin usein taideteos mm. muusista ja kukkakaa-lista maisemaksi voisulalampineen. Ateneumin Fluxus näyttelyssä vuonna 1992 oli esillä ruisleipäpala, jonka päälle oli voista tehty sammakko. Teos oli

Andrea Tippelin Voisammakko ja se teki minuun suuren vaikutuksen. Ruisleipä ja voita. Jokapäiväinen ja tavallinen muuntui taiteeksi, maaginen ja mystinen hetki. Teoksen innoittamana ruoanlaittooni nousi selkeästi esteettiset ja taiteelliset, ehkä hieman hulttomatkin seikat. Lautasen sisällöllisen maku-harmonian rinnalle nousi myös värien ja muotojen harmonia. Harva meistä haluaa syödä rumaa ruokaa.

”Ei ruualla saisi leikkiä, ei se ole leikin asia...” Niin miten sen nyt ottaa – mikä on leikkiä? Ravintolapäivä on vuoden 2011 toukokuusta lähtien kasvattanut itsestään, ei pelkästään viehättävän ja kiinnostavan kaupunkitapahtuman, mutta myös ruoan arvostusta ja idearikkautta lisäävän ruokainnovaatioiden lähteen. Neljä kertaa vuodessa pitkin kaupunkia ja Suomea ilmestyy ja puhkeaa kukkaan mitä ihmeellisimpiä ravintoloita virityksiä. Yhden päivän aikana kuka tahansa saa leikkiä ravintolan tai kahvilan pitäjää, tämä on monen lapsen unelma, sillä Suomessa tuskin on sellaista hiekkalaatikkoa, jolla ei olisi laitettu ruokaa ja tehty kakkuja. (Teos- ja työpäiväkirja 2012.)

Pienten lasten ja vauvojen taidekasvatuksesta kiinnostuin omien lasteni havainnoinnin ja niistä syntyneiden huomioiden kautta, jotka väistämättä verkotuivat varhaiskasvatukseen, kiintymyssuhdeteorian ja taidekasvatuksen osaa-miseeni. Lapsi itse tekijänä ja lapsen oman suuntautuvuuden tukeminen ja mahdollistaminen nousivat havainnoistani keskeisimmiksi lähtiessäni luomaan uutta varhaisiän taidekasvatukseen. Suomessa vauvaikäisten kanssa tehtävää taidetta ja taidekasvatusta on kehittänyt Porin lastenkulttuurikeskus ja Satakunnan lastenkulttuuriverkoston toiminnanjohtaja Päivi Setälä yhdessä työ-pajaohjaajien kanssa. Suoritin Porin lastenkulttuurikeskuksen ja Porin taide-museon järjestämän vauvojen värikylykoulutuksen vuonna 2007-2008.

Keväästä 2007 olen ohjannut vauvojen ja taaperoiden värikylyjä sekä erilaisia perhetaidepajoja mm. museoilla, kuvataidekouluilla ja kansalaisopistoilla, mutta myös lastensuojelun toimipisteissä, vauvaperhetyössä, vanhusten palvelutaloilla ja erilaisissa taide- ja kulttuuritapahtumissa. Taidekasvatuksessa omaa työskentelytapani kumpuaa Deweyn (2005) kasvatustilafilosofian perusperiaatteista, inhimillisen elämän sosiaalisesta luonteesta ja läpi ihmisen elämän tapahtuvasta kehityksestä ja kasvusta. Jaan Deweyn huomioiden esteettisen kokemuksen piirteistä. Dewey (2005) erottaa toisistaan taide-esineen ja taideteoksen. Varsinainen taideteos ei ole fyysinen objekti, vaan kokemus ja elämys,

joka tapahtuu vuorovaikutuksessa tuon objektin kanssa. Taide tapahtuu siis kokemuksessa ja havainnossa ja vaikuttaa täten itseensä (Dewey 2005, 11–13).

Yksinkertainen on aina kaikkein vaikeita ja hienointa. Todellisuuden tavoittaminen. Se on tavallaan taiteenkin lahjomaton tehtävä. Katsomisen lahja. Kyse ei ole siitä mitä näen ja koen, vaan siitä miten ylipäättään katson tätä maailmaa. Sisältöä tärkeämpää on, se miten siihen päästiin. Näkökulma. (Teos- ja työpäiväkirja, 2015.)

Dewey kannattelee elintarviketaiteeni kokemuksellista ja elämyksellistä pohjaa ja erityisesti varhaisiän taidekasvatuksen ideologiaani lapselle luovutusta, hänen omasta tekijyydestään ja lapsentahtisesta ja lapsesta kumpuavasta toiminnasta. Se, että lapsessa kaikki havahtuu hänen jättäessään paperille mustikoilla jäljen, on oman tekijyyden ja havainnoinnin ”minä tein tuon, näetkö sinä, minä tein tuo” -kokemus. Merleau-Ponty esittelee asian suuremmassa mittakaavassa: ”kuvallisten merkitysten kenttä on ollut avoin siitä lähtien kun ensimmäinen ihminen ilmaantui maailmaan. Ensimmäinen luolapiirros perusti tradition vain siksi, että se itse ammensi toisesta, nimittäin havaitsemisen traditiosta.” (Merleau-Ponty 2012, 122.) Minä kuvaan usein tuota lapsen jättämää jälkeä ja havaittavaa kokemusta luolamaalauskokemuksena. Yksilön luolamaalauskokemuksena.

Havaintoon ja havaitsemiseen liittyy myös moni kasvun ja kehityksemme toiminto. Vastaamme havaitsemaamme ja kokemaamme vuorovaikutukseen. Hymy on tästä hieno esimerkki. Motoristen taitojen lisäksi tarvitsemme jotain kiinnostavaa mitä kohti kurkotamme tai mitä tavoittelemme, emme lähde liikkeelle usvaan, meidän on myös nähtävä mitä kohti menemme. Havainto, niin ulkoinen kuin sisäinenkin ohjaavat kehitystämme ihmisinä ja ymmärrystämme itsestämme. Havainto luo meille maailmamme.

”Marika täti, miksi heitit nuo tuohon?” ”Aa miksi heitin puolukoita lattialle valkoisen paperin päälle? Hyvä kysymys. Ei ole aiemmin kysyttykään. Minusta puolukoilla on mukava maalata. Niistä jää jo itsestään kaunis jälki, kun ne vievät paperilla tehden tuollaisia herkkiä viivoja. Katso.” ”Niin.” ”Ja tämä taide-teos tuoksuu ja sitä voi maistellakin.” Laitan puolukan suuhuni. Perässäni tehdään samoin. Irvistämme pienesti molemmat. Ja katsomme toisiimme. Minua

otetaan kädestä kiinni ja viedään tiskialtaan luo. Sieltä ne puolukatkin tuli. ”Lisää?” ”Joo laitetaan lisää – maalataan seuraavaksi mustikoilla, nekin maalavat vierieissä.” (Teos- ja työpäiväkirja 2012.)

Omaakohtainen kokemus on tiedon lähteistä vahvin. Kokemus, joka syntyy työni katsomisesta, havainnoimisesta ja arvioimisesta. Se on taiteellisen työn reflektioprosessi ja se on varmasti enemmän kuin osiensa summa. (Teos- ja työpäiväkirja 2011.)

Ammatillisesta ja pedagogisista lähtökohdistani sekä oman allergisuuteni vuoksi en käytä värikylpyjä tehdessäni teollisesti tuotettuja valmisvärejä. Työskentelytapani on kehittynyt itselleni ominaisempaan, myrkyttömään ja materiaalisesti turvalliseen suuntaan. Keväällä 2008 nimesin kehrittelemäni taidepajakonseptin elintarviketaiteeksi.

Elintarviketaiteessani keskiössä ovat aistit ja kokemus. Elintarviketaiteessani käytetyt värit tulevat pääasiassa elintarvikkeista eli ruoka-aineista. Käytän maistelun kestäviä, tuoksuvia ja värikkäitä raaka-aineita; marjoja, vihanneksia, viljoja ja mausteita, niiden eri muodoissaan.

Mustikoita, puolukoita, tyrniä, vadelmia, ruusunmarjaa, viinimarjoja – kuivatuna, hillona, hyytelönä, jäisenä, lämpimänä kiisselinä tai ihan sellaisenaan; sosetta porkkanasta, perunaa muusina, herneitä, maissia, perunaa jauhona, rakeena ja perunajauhohyytelöä, joka on kuin jäätä. Maissijauhosta saa valuvaa, tahmeaa ja hetkessä kovettuvaa, mutta kuitenkin juoksevaa kiisseliä. Käytän myös ryynejä, rakeita, jauhetta, rapisevaa, karkeaa, ropisevaa, makeaa, karvasta, elintarvikkeiden aistillisuus on rajatonta. Taidepajoissa elintarvikkeista saadun värin avulla maalataan paperia, kankaita, pahvia, tarjotinta tai mitä milloinkin erilaisin välinein (sormilla, siveltimellä, pikkuautoilla, papiljoiteilla, palloilla ym.). Taidetta siis syntyy vaikkapa marjoista, mausteista, suklaasta, kahvista, kiisseleistä ja hyytelöistä; täytekakusta tai leivoksesta, puhumattakaan suklaakonvehdeista tai lakritsasta.

Kuva 8. Aikuisille aistitaidetta. Kaakaota, mustikkaa, punaviinihiyytelöä. Kaipainen, 2010.

Elintarviketaide rohkaisee visuaaliseen ilmaisuun, moniaistiseen tutkimiseen ja ihmettelyyn turvallisissa ruoka-ainemateriaaleilla. Elintarviketaidetta, jossa vauvat ja taaperot tutustuvat turvallisesti ja myrkyttömästi värien ja materiaalien maailmaan vanhempiensa kanssa, kutsun värileikiksi.

Nuorten, aikuisten ja vanhusten kanssa tehtäviä elintarviketaideryhmiä nimitän aistitaidepajoiksi (Kuva 8.). Muistisairaiden vanhusten kanssa elintarvikkeet ovat turvallinen valinta taidemateriaaliksi. Tuoksut ja sensoris-kinesteettinen toiminta herättelevät muistoja, aistimuistoja. Aistitaidepaja hyödyntää yhteisötaiteen menetelmiä kohdata yksilö ja yhteisö. Lähtökohtana on kokemus, kehollisuutemme aisteineen ja mieli kerroksineen. Aisti- ja elintarviketaiteen kosketus on yhtä lähellä varsinaista koskettamista kuin aistimusta kosketuksesta. Koskettaminen on psykofyysistä. Aisti- ja elintarviketaiteessa kosketus liikkuu materiaaleista osallistujiin ja taiteilijaan ja takaisin.

Se hetki, kun vauvan käsi koskettaa lämmintä mustikkakiissiä ja hän havahtuen vetää käden pois jättäen sinivioletin jäljen akvarellipaperiin.

Hämmennys ”minäkö tuon tein?” Se aistillisuuden, kokemuksellisuuden ja osallisuuden hetki näyttäytyy minulle vahvana osoituksena jostain ikiaikaisesta. Kämmenten maalaminen luolan seinään.

Itsestä jäljen jättämisestä ”minä olin täällä” (Kuva 9.). (Teos- ja työpäiväkirja, 2010.)

Kuva 9. Kaipainen, 2010.

On vaikeaa määritellä omia taiteen raaka-aineita. Kokemuksellisuus ja aistimuksellisuus koskevat minulla myös suhdetta ihmisiin, vuorovaikutusta ja kosketusta. Siihen vaikuttaa jo kokemuksellisen havaintokykyni hereinen intensiteetti ja ihmisen havainnointi. Saan usein palautetta, kuinka kauniisti katson lapsia, kuulemma hymyilen ja kasvoillani on kymmeniä rohkaisevia, kysyviä ja sanatonta keskustelua kantavia ilmeitä.

Opettajani ja suuresti arvostamani taideterapeutti Mimmu Rankanen totesi väitöstilaisuuden jälkeen, että oli hienoa katsoa yleisöön, kun ”Marika sinä siellä hymyilit kannustavasti.” Olen ilmeisesti itse taiteeni kokemuksellista ja aistillista raaka-ainetta, ihan vain ilmeilläni, vuorovaikutustaiteen ilmeillä. (Teos- ja työpäiväkirja, 2017.)

Kuva 10. Elintarviketaideteoksia kesältä 2011. Mansikka, pensasmustikka, herne ja hammastikut. Kaipainen, 2011.

Käyttämäni työskentelytavat ja menetelmät liittyvät elintarviketaiteen väljästi osallistavaan yhteisötaiteeseen (Kuva 10.), mutta myös materiaalien puolesta biotaiteeseen. Biotaide yhdistää taiteen ja tieteen. Biotaiteen käsite on varsin nuori. Se on syntynyt 1990-luvun loppupuolella kuvaamaan taidetta, jossa tieteen, luonnon ja taiteen vuorovaikutus luo jotain uutta elävän materiaalin avulla. Biotaide on teoriaa ja filosofiaa, hybridi, jossa tutkitaan ja pyritään ymmärtämään elävien organismien dynaamisia ominaisuuksia ja rajoja. Biotaitteen näkökulmasta vuorovaikutus-, aisti- ja elintarviketaiteeni sijoittuu väljästi biotaiteen kenttään. Tieteen puolesta taiteessani vastauksia etsin sosiaali- ja ihmistieteiden kautta, pyrkien ymmärtämään vuorovaikutuksen rakenteiden ja ilmiöiden havainnoinnin ja tutkimisen kautta ihmistä (Koivunen 2007, 140).

Empatia- ja myötäelämisen taidot koen itse lähes vastavoimana ajassa elävälle liikehdinnälle: kovalle arvoille, kiusaamiselle, valehtelulle, oman edun tavoittelulle, misogynialle, homofobialle, muukalaisvihalle, viha puheelle ja monelle muulle vastenmieliselle ilmiölle. Empatialla ja myötäelämisen taidoilla voi olla konkreettisia vaikutuksia meidän jokapäiväisessä elämässä, toistemme kohtaamisessa. Koen, että empatiaa voidaan käyttää rakentavasti ja suoraan

poliittisessa ja sosiaalisessa toiminnassa, sillä empatia mahdollistaa ihmisten välillä ymmärrystä. Empatia on meille ihmisille elintärkeää. Esihistoriastamme on helppo päätellä, että empatia merkitys hitaalle ja heikolle ihmiseläimelle on ollut meidän selviämisen ehto. Elämämme automatisoitua ja digitalisoitua, jää ihmisten tehtäväksi se, mihin kone ei pysty. Empatiaan. Tämä biotaiteeni näkökulma on hieman epätavallinen biotaiteen paradigmassa (Koivunen 2007, 139–143). Biotaiteen elementtien kautta taiteeni on mukana yhteiskunnallisissa keskusteluissa, sosiaali- ja terveystieteiden kehittämisessä taiteilijalähtöisesti, mutta myös kriittisessä suhteessa taiteen itsearvoisen kokemisen ja kohtaamisen säilyttämisessä taidelähtöisesti. Vuorovaikutteiset puhelinteokseni ottavat kantaa teknologiaa, vuorovaikutukseen ja käyttäytymiseen.

Aisti- ja elintarviketaiteeni on muistisairaiden kanssa työskennellessäni selkeästi osoittautunut olevan kuntouttavaa ja olen kehittänyt taiteesta välineitä MIM- ja RAI-menetelmien kehittämiseen. Biotaiteen näkökulmasta taiteeni raaka-aineet; kotimaiset, vegaanit ja lähes aina luomut raaka-aineet kommunikoivat ja kommentoivat materiaalisesti ajassamme eläviä ilmiöitä. Toimintani varhaisiän taidekasvatuksen kautta avaa käyttäytymistieteitä ja kehityspsykologiaa hyödyntäen uutta tietoa lapsistaan heidän vanhemmille. Myrkyttömät elintarviketaidemateriaalit mahdollistavat kaiken ikäisille osallistumisen itse tekijänä taidetyöskentelyyn. Taiteellisessa työskentelyssäni keskiössä on ihminen ja vuorovaikutus, yhdessä tekeminen ja teoksissa elintarvikkeiden synnyttämät aisti- ja materiaalireaktiot ja reflektiot.

Yhteisötaiteilijana yhteisöllistäni oman taiteellista työtäni niin, että työni teemat ja virike näyttäytyvät minulle yhteisöstä ja työni toteutuu yhteisössä, ihmisten parissa, ihmisten kanssa. Työskentelytapani mukautan ja suuntaan kulloisellekin yhteisölle, sen ihmisille, sen toimintaan ja tiloihin sopivaksi. Yhteisötaiteilijana työskentelen vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Yhteisötaiteilijana en ole sosiaaliohjaaja, en myöskään varsinaisesti taideterapeutti, enkä opettaja, vaan toimin taiteilijana. Syvennän omaa taidetyötäni ja laajennan omaa osaamistaan yhdessä ihmisten kanssa. Työni syntyy vuorovaikutuksessa toisten

kanssa. Työni ei ole sarjatyöpajaa tai lopputuloskeskeistä. Työni perusta lepää oman taidesuuntaukseni prosessien avoimuudessa ja osallistuttavuudessa.

Kuva 11. Vauvojen värikylpy. Vesi, peruna- ja maissijauho. 2017. Kaipainen, 2017.

Yhteisötaiteessa ollaan mukana osana teosta ja prosessia. Siinä keskiössä ovat ihmiset ja vuorovaikutus. (Kuva 11.) Yhteisö osallistuu teokseen tai on osa teosta (Sederholm 2000, 113). Yhteisötaide on yhdessä tekemisen taidetta, dialogia, jossa käydään keskustelua taiteen välityksellä jostain tärkeänä pidetystä asiasta. Taiteen määrittelemiseen yhteisötaiteeksi vaikuttaa se, millä tavalla yleisö osallistuu taiteen tekemiseen sekä sen vastaanottamiseen. Yhteisötaiteessa taiteen, taideteoksen, taiteilijan ja yleisön väliset suhteet tulevat uudelleenarvioitaviksi. Perinteiset käsitykset taiteilijasta tekijänä, taideteoksesta taiteilijan työn lopputuloksena ja yleisöstä, joka tulee katsomaan taidetta esimerkiksi taidemuseoon, on rikottu. Yhteisötaiteilija työskentelee tavallisesti ryhmän kanssa ja ulkona perinteisistä taiteen instituutioista. Taideteos on yhteisötaiteessa jotain, mikä syntyy yhteistyön tuloksena, mutta jo yhteistyötä voidaan kutsua taiteeksi. (Kanttonen 2005, 49, 50.) Itse kutsun yhteisötaidettani synonyyminomaisesti myös vuorovaikutustaiteeksi.

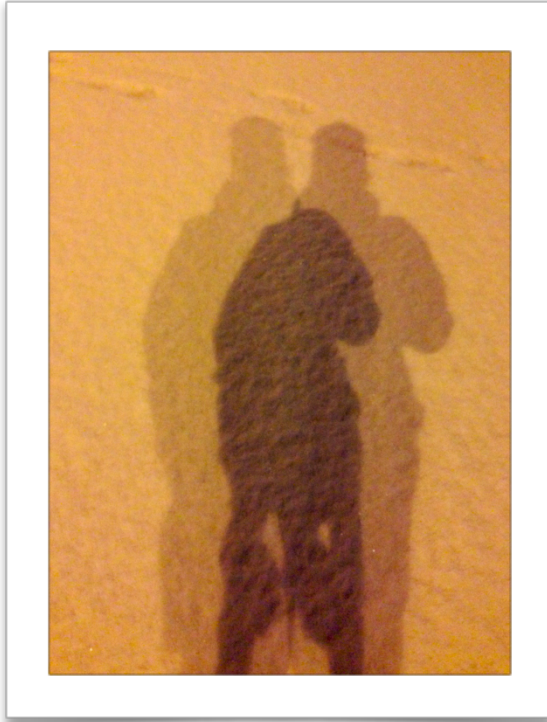
3.2 Vuorovaikutus ja kommunikaatio

Olen instrumentti – väline, oman taiteeni väline. Minusta ja työstäni siirtyy hyvä tunnelma... Leikkisyys on ilmapiirin luomista, toivon tunnetta, etäännyttämistä... (Teos- ja työpäiväkirja 2015.)

Vuorovaikutus on kommunikaatiota, se on ominaista lähes kaikelle elävälle - se on kaikkea siitä, miten olemme yhteydessä toisiimme ja kaikkeen ympärillemme olevaan. Se on sanoja, puhetta ja ääntelyä. Se on ilmeitämme ja eleitämme, katseita. Se tapahtuu koskettaen, puhuen, liikkuen, ilmeillen, elein ja kirjoittaen - tekojemme kautta vuorovaikutus saa muotonsa. Se on viestintää, lähettämistä ja vastaanottamista. Se voi olla kuva tai teoskin. Vuorovaikutus ja kommunikaatio ovat väylä toisen luo, ilman tätä väylää emme voi tietää, mitä toinen tuntee ja ajattelee. Tunteista ja toiveista kertominen on itseilmaisun keskiössä. Sosiaalisilla tunteilla kannatteleamme toinen toisiamme ja itseämme. Tunnevuorovaikutus ja tunneaisti hienosäätävät meidät. Tähän tarvitsemme toista ihmistä, toinen toisiamme. Ilman tätä olemme hukassa.

Peilaaminen on vuorovaikutusta, jossa näemme itsemme toisen silmin (Winnicott 1971, 11). Jo aivan vauvasta teemme tätä. Vauva näkee äidin kasvoja katsoessaan itsensä (Winnicott 1971, 112) eli äidin kasvot ovat kuin peili, josta kuvastuu vauvalle oma olemassaolonsa. Tarvitsemme vuorovaikutuksen kokemuksiä lähimmäistemme kanssa tullaksemme ihmisiksi. (Winnicott 1971, 47, 50, 52.)

Winnicott toteaa, että ”Ainoa perusta tekemiselle on oleminen. Luovuus on tekemistä, joka syntyy olemisesta ja olemista seuraa tekeminen ja tekemisen kohteeksi joutuminen, mutta alussa on oleminen.” (Winnicott 1971, 85)

16.4.2016 EMMAn pysyvässä koelmaesityksessä Kosketus sain kokea häivähdyksen Stendhalin syndroomasta. Anna Kortelainen on kirjoittanut tästä Duodecimissa (23/2008) julkaistussa kirjoituksessa ”Stendhalin syndrooman arvoitus. Puhdasta onnea, kauneutta ja sattumaa”.

16.4.2016 tapahtui jotain sattumalta, ennalta arvaamatonta, oletamatonta. En etsinyt mitään, se löysi minut ja yllätti. Valot ja varjot oli kohdallaan, oli oikea lämpötila ja kosteus, oli hienostunut puun ja maalin tuoksu. Tulin jostakin, päätökseni juuri siihen.

Kuva 12. Sosiaalinen eläin tai sen varjo. Kaipainen, 2016.

”Olen sosiaalinen eläin.” (Kuva 12.) Se oli ensimmäinen ajatukseni, kun kyynel valui poskipäälleni. Tunnevuorovaikutus ja tunneaisti ovat jotakin eläimellistä meissä ja silti kaikkein inhimillisintä. Niiden avulla ja kautta kohtaamme toisemme ja toiseuden itsessämme. Tanssitaiteilija Johanna Nuutisen installaatioteos ME kosketti minua tunneaistillani, tunnevuorovaikutuksella. Koskettava kohtaaminen, niin pienellä ja hennolla kosketuksella. Kokemus, jossa saatoin olla katsoja ja kokija, osallistuja ja tekijä. (Teos- ja työpäiväkirja, 2017.)

Tulen suoraan Järvenpään taidemuseosta pitämästä vauvojen värikylpyä. Camilla Vuorenmaan pitämä opastus Meri erottaa meidät -näyttelyssään alkaa pian. Lähes juoksen, harpon. Nousen portaat ja käännyn vasemmalle, heti oikealla on syvennys, jossa on esillä videoteos (ME - Story Of A Performance - lyhytelokuva), jossa veden, lumisateen, lentämisen, liikkeen, tanssin, valon ja varjon, harmaan, valkoisen, mustan olomuodot vaihtuvat. Tai näin teos näyttyi minulle.

Näen jotain uutta, vierasta ja erittelemätöntä. Havahdun kiireestäni ja pysähdyn. Hartiani tuskin ehtivät saattaa käteni vartalon viereen, jalkani tuskin tavoittavat äkkinäisen pysähtymisen tuoman painon, kun katseeni kiinnittyy hahmoon, joka ilmestyy kuin teoksesta. Hahmo tulee minua kohti. Välillämme on vielä metrejä, mutta hän on jo saapunut lähelleni. Hän on hyvin lähellä. Kyynel, toinen, virta. Olen hämmentynyt ja selkeä, en tiedä mitä pitää tehdä, mutta tiedän että olen paikallani.

Tehtävä: Ota varjostasi valokuva niin, että varjosi muistuttaa eläintä. Yllä kuva 12. Sosiaalinen eläin.

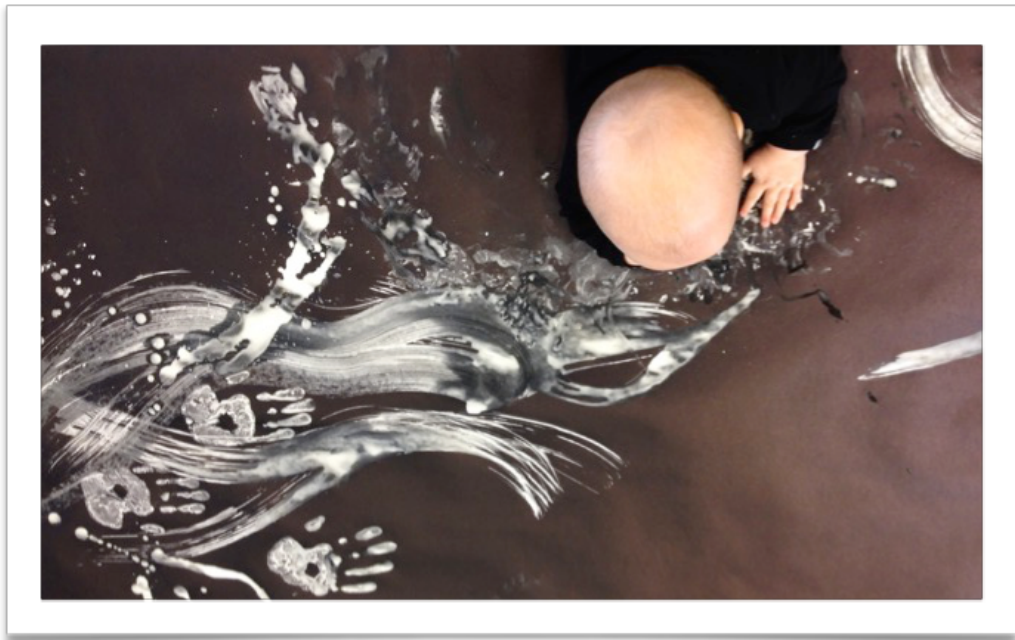
Johanna Nuutinen tanssii, ei, ei hän tanssi. Hän liikkuu, liikehtii, tekee kuvaa, luo merkityksiä, koskettaa, aistii, avaa aisteja, hakee minut jonnekin ja palautta turvallisesti takaisin, ottaa mukaan juuri niin hienotunteisesti, kuin jokin anti-materiaalien vain voi. Tulee taiteellaan tilaani, jakaa sen hetken, aistikokemuksen. Hetki tallentuu peilisoluilla kehon muisti. Luoden kehon muiston. Prosessi ei pääty lähdettyäni EMMAsta, vaan siirtyy osaksi kehon muistia vaikuttaen tuleviin kokemuksiin. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Kuva 13. Tytär vuoden 2015 ensimmäisenä aamuna. Kaipainen, 2015.

Olen kirjoittanut Winnicottin sanat lastenhuoneen tauluun: Jokaisella hoitotoimenpiteellä on merkitys. Ne kertovat vauvalle siitä, kuinka häntä rakastetaan (Kuva 13.). Donald Woods Winnicott (1971) on tullut tunnetuksi erityisesti vauvan ja äidin vuorovaikutuksen tutkijana ja häneen teoksiinsa tutustuessani olen joskus kuvannut häntä vauvakuiskaajana. Winnicottin (1971) ajatusten perusta on, että varhainen vuorovaikutussuhde muodostuu äidin ja vauvan väliin, luoden ”potentiaalisen tila”, jossa vauva voi säädellä kokemuksiaan ja tunteitaan. Tuo sama tila on meidän ja ulkomaailman välimaastossa. Winnicottin (1971) mukaan se on vauvan itsensä kehittämänä vyöhyke, jossa itsen hah-

mottamiseen tarvittava luova toiminta tapahtuu. Turvallinen, aito ja salliva vuorovaikutus, ympäristö, missä vauva saa pysyvyyden kokemuksia, mahdollistavat potentiaalisen tilan vauvan ja äidin välissä. Winnicott painottaa lohduttavasti, että usein kaikki menee rennosti ja hyvin ja potentiaalinen tila versoo kasvun myötä luovia ratkaisuja (1971, 146). Rentoutuneisuutta, leikin ja luovuuden tilaa voi pitää luottavaisena ja hyvänä maailman kohtaamisen lähtökohtana ja myös taideterapian, varhaisiän taidekasvatuksen ja oman taiteen tekemisen tavoitetilana. Tässä tilassa syntyy, elää ja versoo luovuutemme lähde. (Winnicott 1971, 5.) Leikin ja luovuuden lisäksi tilaa voidaan pitää perustana empatialle ja myötäelämisen taidoille.

Kuva 14. Elintarviketaideteos. Maissijauho, vesi ja kalkkiliitu. Kaipainen, 2015.

Maalaan paksulla siveltimellä valkoista maissijauhomaalia mustalle paperille. (Kuva 14.) Viiva ei ensin näy, vaan kuivuessaan tulee esiin kuin taiasta. Liikun hitaasti ja maalaan viivaa verkkaisesti. Maissijauhomaalia läikähtää tarkoituksella mustalle paperille kiposta. 8 lapsen ja 10 vanhemman ryhmässä on hiljaista. On odottava tunnelma. 5 vauvaa lähtee määrätietoisesti etenemään kohti tekemääni viivaa. Ensimmäinen käsi koskettaa jättämäni jälkeä. Käsi nousee nopeasti pois, maissijauhomaali tarttuu käteen ja jää roikkuen ja venyen valumaan kädestä. 4 muuta vauvaa toistavat saman. Kaikki 5 katselevat ja tunnustelevat käsiään. Joku taputtaa, maissijauhomaali roiskuu käsien välistä paperille jättäen lisää valkoisia jälkiä. Muutama vauva seuraa katseellaan roiskeita, samalla vieden maissijauhomaalia valuvan käden suuhun. 2 muuta vauvaa lähestyvät toisia. He myös katselavat toisten käsiä. Vielä äidin vieressä

mahallaan oleva vauva katsoo äitiin, katsoo minuun ja katsoo taas äitiin. Hänkin lähtee liikkeelle ryömimään kohti mustalle paperille valuttamaani maissijauhomaali lätäkköä. (Teos- ja työpäiväkirja 2015.)

"Katso" sanoo lapsi ja vaatii etusormi pystyssä vanhempaa osallistumaan ja vastaanottamaan löytynyttä ihmetystä ja oivallusta tai myöhemmin lapsen kasvaessa hänen kokoamaansa hienoa legorakennelmaa. Arvostava vastaanotto kertoo lapselle, nuorelle ja aikuiselle hänen olevan arvokas ja kiinnostava. Jaettu huomion kohde ja kokemus, yhdessä olo. Se kannattelee ihmistä. Luovuudessa emme siis koskaan ole yksin, sillä se on perua varhaisesta vuorovaikutussuhteesta ja syntynyt kannattelemaan meitä. Luovuus on sisäinen ominaisuutemme. Voimme kokea taiteen sellaisena objektina, joka auttaa luomaan suhdetta ulkoisen ja sisäisen todellisuuden välille sekä näiden rajalle ja nähdä taiteilijan toiminnallaan kannattelevan ja mahdollistavan tätä luovaa tilaa. Tuohon tilaan ja luovuuteen liittyy vuorovaikutustaiteeni. Taiteellinen, luova ilmaisu saattaa edellyttää materiaaleja ja välineitä, mutta erityisesti se edellyttää herkistyneelle kokemukselle sopivaa tilannetta ja aikaa aistia ja tuntea, tätä tilaa voi kutsua leikin tilaksi. Vuorovaikutus, varhainen vuorovaikutus, itse tekijänä oleminen, osallisuus eli vuorovaikutustaide. (Teos- ja työpäiväkirja 2015.)

Winnicottin luovuudessa on jotain kesyttämätöntä ja suunnittelematonta. Luovuus ponnistaa jollakin tavalla muodottomasta toiminnastaan, neutraalilta alueeltaan. Luovuudessa on kyse elämän kokemisesta, niin, että subjektiivisuus sekä sisäinen elämä, mutta myös objektiivinen havainnointi ja yksilön ulkopuolella oleva jaettu todellisuus limittyvät ja liittyvät toisiinsa. (Winnicott 1971, 64.)

Winnicottin luovuus on elämän asenne. Luovuus on jotain mitä leikki meille aluksi manifestoi, mikä kasvaa meissä. (Winnicott 1971, 95–103.) Luovuutta on innostuneet aistihavainnot ja itseilmaisuus, sitä voidaan käyttää taiteelliseen työhön ja työskentelyyn, se toimii mielekkyyden ja mielenterveyden säätelijänä, se merkityksellistää elämäämme. Luovuuteemme liittyy se, miten olemme suhteessa ympäröivään todellisuuteemme. Winnicottin mukaan normatiivisen ihmisen suhde todellisuuteen on aina luova. Sairaus ja jokin ulkoinen syy voi tukahduttaa luovuuden. Winnicottin luovuus on keino mukautumista, toivottomuutta ja periksi antamista vastaan. Osa ihmisistä pystyy säilyttämään luovan suhteen todellisuuteensa vaikeuksista ja ulkoisista haasteista huolimatta. Winnicott kuvaa mukautumista, eli yksilön kokemusta alistua ulkoiisiin vaatimuksiin luovan asenteen vastakohtana. (Winnicott 1971, 65–67.)

Miten voinkaan tuntea alemmuutta, kun kerron olevani taideopettajana työväenopistolla? Vai onko tunne joku häpeä, jotenkin vähäisemmästä taiteesta ja taiteen opettamisesta? Enhän edes halua opettaa, haluan mahdollistaa sattumia ja leikkiä, vuorovaikutusta ja ihmettelyä – mahdollistaa potentiaalisen tilan ja luovuutta. Eikö omasta mielestäni varhaisiän taidekasvatus ja leikki ole maailman tärkein asia? Eikö aistillisten ydintietoisuuksien ja vuorovaikutuksen, moniaistillisten kokemusten mahdollistaminen ja sanallistaminen ole merkityksellisintä ja tärkeintä maailmassa?

Tapaan noin 200 vauvaa vuodessa taiteen parissa, joskus enemmänkin. Jokainen kohtaaminen, kokemuksellisuus ja vuorovaikutuksellisuus, mahdollisuus liikkua ja tuntea, koskettaa ja aistia asento-, haju-, maku-, kuulo- ja näköaistien avulla muovaa lapsen ydintietoisuutta. Piru vie se on paljon koske-maton ja tuoretta. Uusia alkuja. Tukea aluille. Tukea havainnoille, maailman jäsentämiseen, tukea luovuuden versomiseen leikkitalassa. Se on minun taidetta. Taidetta vuorovaikutuksessa, kohtaamisessa. Se on taidetta mahdollis-taa, tehdä yhdessä, jakaa, havainnoida ja sanallistaa oivalluksia, kehitystä, sanomatonta... Näkemääni kaunista yhteyttä lapsen ja vanhemman, toisen lapsen ja toisen vanhemman, taidemateriaalien ja taidevälineiden kanssa, tai-teen kanssa, taiteessa, taiteella... Se on kuin potentiaalisessa tilassa viipyilyä. Siinä itsekkin varhaisiän taidekasvattajana ja aisti- ja elintarviketaiteilijana eläy-tyy tekemiseen niin, että oman luovuus ja asenne elämään vahvistuu. Väri-kylpy on kuin elämän ilon ja luovuuden kylpy.

Se, että lapsiin ja lasten kanssa tekemiseen suhtaudutaan jollakin tavalla vä-heksyvästi yhteiskunnassamme on valtava ongelma. Lapsissa on tulevaisuus ja perhe, vanhempi ja lapsi, on yhteiskuntamme pienin yksikkö. Kaikilla meillä on lapsuus ja kaikkien meidän sosiaalinen ja psykofyysinen pääoma on lap-suudesta lähtevää. Luovuutemme.

Minä tarvitsen voimaa sanallistaakseni sitä valtavaa potentiaalia mitä var-haisiän taidekasvatuksessa on. Minun on itse hyväksyttävä taiteilijuuteni syvin olemus. Minun missio taiteilijana, vuorovaikutustaiteilijana on siinä. Noissa varhaisiän taidekasvatuksen hetkissä en pelkästään kohtaa lapsia, vaan myös vanhemman ja jokaisessa hetkessä elää mahdollisuus uudelle kokemukselle, korjaavalle kokemukselle. Tiedän olevani tekemisen ja taiteen ytimessä työ-säni varhaisiän taidekasvatuksessa. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Daniel Stern (2004) tarkastelee pieniä episodeja, hetkiä, jolloin jokin saavuttaa tietoisuutemme tämänhetkisyyden termillä (now moment). Hän lähestyy ihmisen hetki hetkeltä etenevää kokemusta fenomenologisesti käsiteellä hetki. Yk-sittäinen tämä hetki on itsessään eletty kokemus, joka voi olla mitä vaan ilman sanallistamista tai mielenyhtymien luontia (Stern 2004, 33). Näistä koostuu elämämme. Nämä elämämme ohikiitävät hetket eivät ole helposti jaettavissa. Toisen subjektiivinen kokemus on meille saavuttamattomissa. Meistä kukaan ei voi päästä sinne, sen tutkiminen on lähes mahdotonta. Sternin tämän hetken

kokemus kuitenkin pitää sisällä mahdollisuuden ja on samalla toiseuden mittari. Lähellä, mutta kaukana. Tämänhetkisyydellä voimme yrittää tavoittaa mennyttä. Stern kiinnostui tämänhetkisyysistä 1960-luvulla, kun hän havaitsi vauvan ja äidin vuorovaikutuksen videoinneissa yksittäisiä, lyhyitä hetkiä ja hän alkoi nähdä nuo muutaman sekunnin lyhyet hetket vauvan ja äidin vuorovaikutuksen kokemuksen osina. (Stern 2004, 42, 53.)

Terapeutina Stern vei havaintonsa terapian käyttöön ja sovelsi niitä siinä. Sternin mukaan terapiassa voi tulla eteen sanojen, kuvailun tai vaikka eleen muodossa hetki, jossa tapahtuu jotain yllätyksellistä ja ehkä ongelmallistakin, jokin rikkoo totutun ja jotain muuttuu. Kahdenvälisessä terapiaprosessissa Sternin mukaan tällaiset hetket luovat mahdollisuuden muutokselle (Stern 2004, 166–167, 244). Terapiassa nämä hetket ovat toki osa koko terapiaprosessia. Niissä ei tavallaan yritetä mitään ja eikä edetä mihinkään tiettyyn suuntaan, mutta johonkin kuitenkin päästään, vaikka juuri sinne ei edes ehkä yritetäkään. Tällaisissa hetkissä terapiasuhteen on mahdollista siirtyä uudelle tasolle. Elämän makuisesti onnistuessaan tuollaiset hetket voivat laukaista jännitteitä ja purkaa ongelmia. (Stern 2004, 169, 221, 243–245.) Näissä onnistuneissa kohtaamisen hetkessä, voi jokin mennyt tulla uudelleen eletyksi toisen kanssa. Tällaisesta kohtaamisen hetkestä Stern (2004, 172) käyttää ilmaisua jaetun tunteen matka (shared feeling voyage). Jaetun tunteen matka on jo ilmaisunakin kaunis ja koskettava. Kokemuksena se on intensiivinen ja siinä on mahdollista päästä osalliseksi ja tunteen tasolla osittain myös sisälle toisen kokemuksesta, erityistä tämänhetkisyttä. Nämä intersubjektiiviset, molempien osapuolten tavoittamat kohtaamisen tunteet luovat jaetun kokemuksen korkeimman muodon (Stern 2004, 220–221).

Taide tuo tuohon intensiiviseen kokemukseen pääsyssä oman ei-sanallisen ja merkityksiä pakoilevan elementtinsä. Koen taiteen tuovan voimakkaan ei-kielellisen, kehollisen, toiminnallisen, aistikokemuksen väylän kohti tuota erityistä tämänhetkisyyden jaettua kokemuksesta. Taideteos kiinnittää itseensä videotallenteen tavoin tapahtuneen ja taiteelle ominaisen prosessin. Mielikuvat ja niihin liittyvät aistimukset, tunteet ja ajatukset kiinnittyvät syntyviin kuviin ja kuvat taas synnyttävät uusia mielikuvia aistimuksineen, tunteineen ja ajatuksineen.

Taideterapiassa tämä vie prosessia eteenpäin. Opetuksessa tarjoaa parhaimmillaan ahaa-elämyksiä ja omassa taiteessani ja elämässä tämä vie elämää eteenpäin. Kannattelee.

Elämä koostuu hetkistä, ehkä tämänhetkisyyksien aistimuksellisesta sarjasta, jossa juuri nuo kohtaamisen hetket ovat ikimuistoisimpia tapahtumia. Niin ainakin minusta tuntuu. Meillä ei ole tässä elämässä muuta kuin toisemme, ihmiset. (Teos- ja työpäiväkirja, 2017.)

Arkitodellisuudesta siirtyminen luovaan ja spontaaniin, itsekritiikistä vapautuneeseen leikkisään prosessiin vaatii herkkyyttä, heittäytymistä ja ammattitaitoa. Se on luovan serendipisyyden ydin. Se vaatii monipuolista menetelmien, materiaalien ja luovan prosessin osaamista, hallintaa ja ohjausta, mutta ennen kaikkea herkkää ja hienovaraista havainto- informaation ymmärtämistä ja siihen suhtautumista (Rankanen 2007, 94). Kaikki aisteilla työskentely, elintarvikkeet taidemateriaaleina ja aisteihin huomion kiinnittäminen tuo tämänhetkisyyteen ja näin parhaimmillaan mahdollistaa tuon erityisen tämänhetkisyyden kokemuksen. Elämässä on myös hetkiä ja tilanteita, jolloin on syytä miettiä, onko liiallisessa itsensä ja maailman tiedostamisessa riskejä, johtaako tieto aina onnen lisääntymiseen vai vaiko tuloksena olla vellovaa ja junnaavaa pohdiskelua elämän kustannuksella? Kaikilla elämän raaka-aineilla ei välttämättä saa aikaan kuin sotkun.

3.3 Serendipisyys

Royston M. Robertsin kirja *Sattuma* tieteessä onnekkaiden oivallusten historian (1989) kääntäminen toi kieleemme sanat serendipisyys ja serendipiteetti. Molemmat ovat mielestäni kaksi kauneinta sanaa. Sanojen taustalla on satu kolmesta Serendipin prinssistä ja heidän onnekaista sattumista, havainnoista ja löydöksistä, joita he eivät edes olleet etsimässä. (Roberts 1989, 4–5; Campa, 2008, 3–5.)

Satunaa, näin elämässäni kaikki tuppaa käymään. Tämä on toimieni seurausta. Käsité-, performanssi-, bio- ja ympäristötaiteen synteesi – vai anti-teesi? Tähän teen vielä aineiston luentaa ja tässä on eniten materiaalia. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Kuva 15. Osa elintarviketaideteosta. Puolukka ja musta elintarvikeväri. Kaipainen, 2016.

Työpäiväkirjaa pitämällä on helppo huomata, että kertomuksellisella ja autoetnografisella strategialla on helppo lähestyä asioita ja ilmiöitä, joita kuvaan opinnäytetyössäni. Seuraan itseäni päiväkirjasta myötäelämällä. Kaikkea en pysty, enkä halua kuvata. Etsin taiteilijuuteni kokemuksen ydintä. (Teos- ja työpäiväkirja, 2015.)

Poukkoiluni on varmasti lähtökohta myös taiteeni luomiselle ja sen syntymisprosessille. Poukkoilevuus ja harha-askleet ovat arvokkaita. ”Tekeväille sattuu” sanonta on totta, sattumien kautta mahdollistuu moni asia (Kuva 15.).

Omien virheiden ja erehdysten korjaaminen on tärkeä tapa olla yhteydessä maailmaan ja toisiin, tuskin mikään on opettavaisempi kokemus yrittää samalla sopeutua epätäydelliseen maailmaamme. Se että emme aina onnistu tuo meidät toistemme luo, apua pyytämään ja apua tarjoamaan, emme onnistu yksin. Välillä on vaikea tietää omiakaan intentioita ja tehdä itseään ymmärretyksi, saatikka tietää, miten toinen tulkitsee sinut. Elämämme on ennustamatonta ja moninaisten mahdollisuuksien määrä on rajaton joka hetkessä.

Olen oivaltaja, etsijä ja löytäjä, se on sattuman sanelemaa. Lahjat ja harjoittelu; siinä on taidon avaimet. Itse vaan huomaan kaipaavani jotain muutakin. Osittain siksi, koska en omaa lahjoja, osittain siksi, koska mielestäni tuossa on jotain tylsää, kontrolloitua ja kahlitsevaa. Omassa tekemisessäni ja antamasani taideterapiassa ja varhaisiän taidekasvatuksessa keskeisin tavoitteeni on lopputuloskeskeisyyden pakoilu, tekijyyden luovuttaminen ihan pienellekin lapselle ja tekijän vahvan elämyksen hakeminen. Kokemus ja elämys, nehän voivat olla mitä vaan. Omassa tekemisessäni lähtökohtani on sama, se taipuu muotoon taiteilijälähtöisyys.

Poukkoiluni vie minua kohti tietoisuuttani, raakahavaintojani. Tietoisuuteni ei korvaa sattumaa, mutta sen turvin sattumanvaraisuus ei vaan tapahdu, vaan sattuma on osa prosessiani tietoisuuteni avulla. Entä viekö sattuma taiteeltani ja työltäni uskottavuutta, voiko jokin sattumaa hyödyntävä olla taidetta, tai ylipäättänsä muuta kuin sattumaa? (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Sattuma kuvataan usein virheenä ja ei toivottuna, mutta moni asia olisi toisin, jos näitä onnekkaitakin sattumia ei olisi tapahtunut. Sama toki pätee minuunkin. Onnekas sattuma on vanhempieni kohtaaminen. Siinä serendipisyys, eli kyky tehdä onnekkaita löytöjä sattumalta on ollut puolellani. Vanhempani löysivät toisensa. Toki tämä sattuma on luonteeltaan muuta kuin se sattuma mitä hyödynnän taiteessani. Sattuma taiteessani on luovuuteni lähde ja sinne aina yritän. Sattuma, serendipisyys, taiteessani ei ole muodotonta, vaan omien lähestymistapojeni kautta serendipisyys on osa prosessiani. Hyödynnän sattumaa osana prosessia, impulssinomaisesti, sitä hakien. Selaan lehtiä, internettiä, käyn hiihtämässä, kävelen merenrantaan, istun kahviossa, luen, keskus-

telen, soitan ystävälle, tapamme, etsin impulssia, jotain. Rekisteröin tämän impulssin, sattuman, havainnon ja alan päämäärätietoisesti mennä tuon sattuman suuntaan.

Hämmästyttävän monet elämämme mukavuudet ja välttämättömyydet on keksitty ja löytyneet sattumalta: penisilliini ja röntgenkuvaus ovat tästä oivat esimerkit. Pohtiessani näitä tieteen läpimurtoja heräsi kysymys, onko mahdollista kouluttaa tai opettaa itsemme serendipisyyteen? Miten viljellä osaamista, jossa löydetään jotain mitä ei edes ehkä tiedetty etsiä? Heittäydytään sellaiseen mitä ei ole. Sattuma vaikuttaa kaikkialla, se nousee matemaattisten lakien ja monien tieteellisten käsitysten yläpuolelle. Se on makrotasolla suhteessa kaikkeen muuhun. (Roberts 1989, 4; Campa 2008, 4.)

Kuva 16. Yllätys yhdessä.
Kaakao. Kaipainen, 2015.

Teen taidetta itseni ja taiteeni vuoksi, minun raaka-aineitteni lähtökohdista. Toivon taiteeni herättävän ajatuksia, avaavan uusia näkökulmia, auttavan ja ilahduttavan, mutta tämä ei ole tekemiseni keskiössä. Tosin tuskin kukaan kirjailija tekee teostaan itselleen. Sehän olisi naurettavaa. Tavallaan kaikki tehdään itselle, mutta taiteilija näyttäytyy teostensa esilläolon kautta. En mitenkään voi uskoa, että Kalervo Palsa teki kaiken vain terapiakseen, hänellä oli sanottavaa. Ilmaisemme itseämme taiteen kautta.

Tärkeintä minulle on taiteen tekeminen sisäisestä välttämättömyydestä. Taiteen alle mahtuu paljon, taide antaa mahdollisuuden nähdä ja kuulla tulemiseen, se antaa oikeuden luoda taidetta sellaisena kuin itse sen kokee ja haluaa esittää. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Minä luon taidetta jonka lopputulosta en todellakaan voi aina tietää. Teoksissani on niin monta muuttujaa ja tässä en tarkoita pelkästään materiaaleja vaan siihen osallistuvien ihmisten intentioita ja haluja (Kuva 16.). Usein teokseni lopputulema ei ole aivan sellainen kuin oletin, mutta kuitenkin jollakin tavalla esiyimmärryksenä ja oletukseni mukainen ja usein jopa jotain sellaista, jota en alun perin olettanut olevankaan. Toki teoksen pohja on minussa, ihmis- ja maailmankäsityksessäni, rakkaudessaani leikkiin ja vuorovaikutukseen, siinä fenomenologisessa otteessani, jolla tutkin ja tuumailen.

Tieto ei ole poistanut sattumaa maailmasta, ei todennäköisyyslaskenta eikä uskonnotkaan, maailmamme on epämääräisyyksiä täynnä. Itselleni on tyydyttävämpää katsoa näitä käsittämättömiä satunnaisuuksia serendipisyyden kautta. Sattumaa voisi pohtia loputtomiin. Sijoitan itse hyödyntämäni sattuman generatiivisen taiteen kompleksisuusteorian ja dadan tietyn tyyppisen kaaoksen välimaastoon. Ehkä kuitenkin lähemmäs generatiivista taidetta. Philip Galloway on esittänyt kirjassaan (2008, 154) teoksen ja sen luomisen tavan, jossa taiteilija osittain tai kokonaan luovuttaa tekijyyden järjestelmälle, joka toteuttaa teoksen taiteilijan suunnitelman (autonomisen järjestelmän) pohjalta. Suunnitelma voi olla tietokoneohjelma, taiteilijan laatima ohjeistus tai vaikka robotti.

Luen serendipiteetistä kuin uskonnosta. Huomaan, että kertoessani asiasta puhun kuin hurmoksessa. Sattumalla on minulle iso merkitys. Haen sitä lähes kaikesta. Sattuman varainen elämämme. Lempilauseeni. Hämmäntävää, että opinnäytetyö voi saattaa tutkimaan omaa uskoa ja uskomattomuutta. Ihanaa, että serendipisyyden alku on sadussa, prinssisadussa ja siinä, kuinka sattuman ja terävän älyn avulla voi löytää jotain uskomattoman upeaa, mitä ei edes etsinyt. Niin kävi minullekin. (Teos- ja työpäiväkirja, 2017.)

Tekstiä syntyy vain kirjoittamalla. Joku idea saattaa viedä päiviä mukanaan ja harhapolulle, mutta hukassa on hyvä paikka, kuten sanonta kuuluu. (Teos- ja työpäiväkirja 2015.)

Hiihtäen ajatukset selkiintyvät, yksinkertainen liike ja aivot ja mieli rentoutuvat. Niska rentoutuu. Hiihdon rytmi rauhoittaa menoa. Haluan esittää hypoteesin, että kirjoittamisen prosessi itsessään on olennainen osa opinnäytetyötä... Vai onko se vain se viimeinen paha – suoranainen ulostus. No tästä tulee muuta-kin, kirjoitanhan jo tätä nyt. (Teos- ja työpäiväkirja 2015.)

4. Kolmiosta tetraedriksi – miten minä menen taide edellä

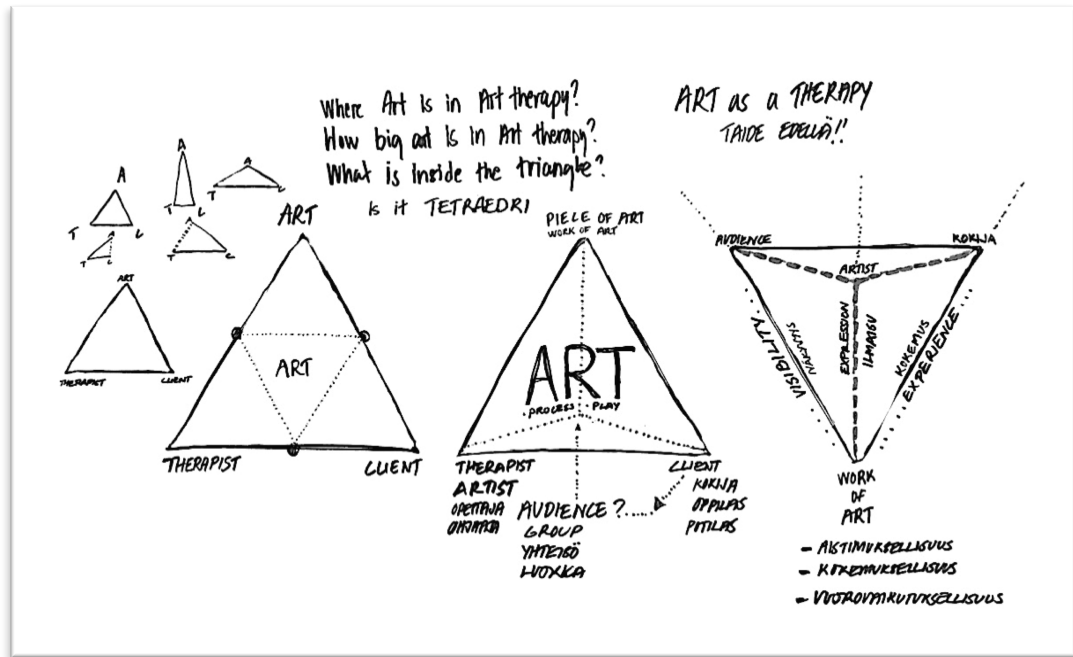
Asiakaslähtöisestä taideterapiasta taiteilija- ja taidelähtöiseen taiteelliseen työskentelyyn tie ei ole ollut kovinkaan pitkä. Taiteilijuus on ollut minussa ja taide on ollut työni keskiössä. Työssäni lastensuojelussa ja varhaisessa tuessa ydinajatukseni on ”katso lasta”. Se, että katsoo, kuuntelee, havainnoi ja aistin on kaiken perusta. Tämä ajatus on myös minulle inhimillisen vuorovaikutuksen perusta. Koetan siis kaikella kapasiteetillani ymmärtää sinua, yritäthän sinäkin minua. Kerro siis minulle sinun tarinasi, kertomuksesi, kerro mitä koet.

Vilma Hänninen (2000) on väitöskirjassaan osuvasti kuvannut sitä, miten olemme yhtä aikaa kertomusten suurkuluttajia, tunnistamme itsellemme osuvia kertomuksia, seipitämme omaa kertomustamme ja yritämme myös elää joidenkin juonirakenteiden varassa. Kaikista satunnaisuuksista ja nykyhetken avoimuudesta huolimatta olemme hänen mielestään elämässä aina osa jotakin koko elämäämme kattavaa kertomusta. Omat tavoitteeni taiteilijaksi tulemisen suhteen eivät liittyneet pelkästään itseeni – ne ovat osa tarinaani, raaka-aineita siinä.

Taideterapian vuorovaikutussuhteita kuvaavan kolmion yläreunassa on taide, mutta missä on teos? Miten Sternin tämänhetkisyys liittyy tähän terapian vuorovaikutussuhde kolmioon? Entä Cézannen epäilyksen havainto? Mitä minussa oleva fenomenologi näkee tämän?

Ryhmätaideterapiaopintoihin hakeuduin 2012 tuodakseni taiteen ja terapeutin työotteen työhöni varhaisiän taidekasvatuksessa, opintojeni päättyessä huomasin kulkevani yhä kohti taidetta. Pohdin usein opintojen aikana taiteen paikkaa? Taide, asiakas ja terapeutti, on hieno kolmijako, jonka kirjoitin paperille työhuoneeni seinälle. Paperi oli riittävän suuri, että saatoin jatkaa tuon kolmion pyörittelyä (Kuva 17.).

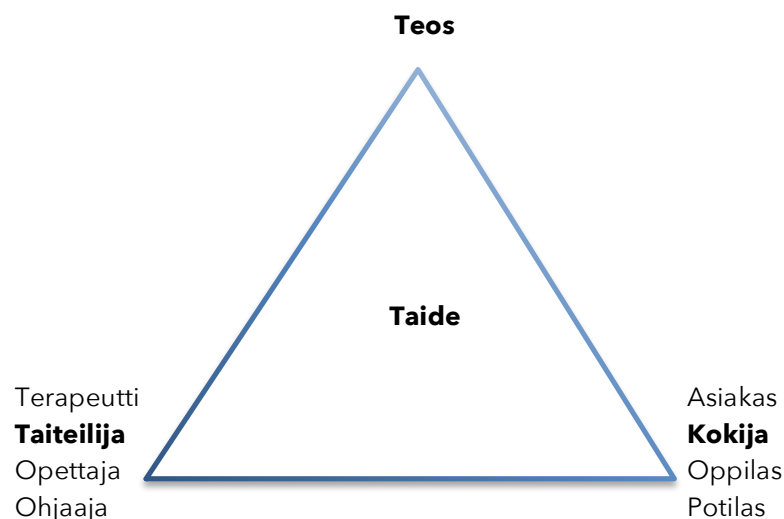

Kuva 17. Missä taide on? Kuva työhuoneeni seinältä. Kaipainen, 2015.

Merleau-Pontyn filosofian kuvaa ihmisruumiin kokemuksellisen maailman keskipisteenä. Hän perustaa koko filosofiansa havainnon ensisijaisuudelle. Havaintoa ei ole mahdollista kyseenalaistaa, kyseenalaistamatta samalla itseämme ja koko maailmaa. Hänen johdonmukainen väitteensä koko hänen tuotannossaan oli, että juuri ruumiillamme, joka on intentionaalisuutemme synnyinsija, me valitsemme maailmamme ja maailma valitsee meidät. (Merleau-Ponty 2012, 122–124, 131). Kehomme aisteineen on vuorovaikutuksessa maailman kanssa, maailma ja minuus informoivat ja määrittelevät toinen toistaan. Maailma heijastuu ruumiissa ja ruumiimme projisoi maailman. Mieleemme ei tosiaan voisi yksikseen maalata kuten Merleau-Ponty toteaa (Merleau-Ponty 2012, 128.). Cézannen maalaukset tekevät näkyväksi, miten maailma koskettaa meitä. Ehkä juuri tästä syystä Merleau-Ponty arvosti Cézannea, jonka suurin taiteellinen pyrkimys oli tuoda taiteellaan näkyviin alkuperäinen havaintonsa. Artikkelini Cézannen epäily osoittaa taiteilijan vahvan fenomenologisen tavan antautua taiteelleen ja elämälle. Kumma kyllä en ollut suoranaisesti koskaan ajatellut, että sosiaalityössäni oppimani raakahavainnoinnin tapa ”katso lasta” tekisi minusta fenomenologia. Toki taideterapeutiksi opiskellessani ja

taideterapiaa tehdessäni fenomenologinen suhtautuminen sekä asiakkaan teokseen että tavallaan myös asiakkaaseen on ollut kaiken tekemiseni lähtökohta. Holistinen ihmiskäsitys lähes vaatii tätä.

Merleau-Ponty kuvaa fenomenologian tapaa asennoitua itseensä ja koko elämään Cézannen kautta. Cézannea kuvatessaan hän myös kuvaa taiteilijan kypsyttää ihmisenä ja erityisesti tapaa ajatella kuvataiteilijana ja katsoa maailmaa ja sen ilmiöitä kuvataiteen kautta. (Merleau-Ponty 2012, 138-139.) Taidemaalalla on tässä selvästi erityinen filosofinen tehtävä näkemisen mahdollisuuden esiin saattamisessa. Taiteilija tuo esiin maailman merkityksiä ja totuutta. Merleau-Ponty kuvaama Cézanne antaa taiteilijan silmät ja mielen suhtautua maailmaan, elää maailmassa, kohdata, havainnoida ja kuvata maailmaa kokonaisvaltaisesti. Toisen taiteilijan silmät ja mielen. Cézanne työskentelytapaan tutustuminen on auttanut minua kysymään ja työstämään omaa tapaani tehdä ja nähdä, osoittaen kuinka fenomenologinen taideterapeutti ja taideopiskelija voi taidemaalarin tavoin lähestyä ”kohdettaan” taidetta uusien silmin (Kuva 18.).

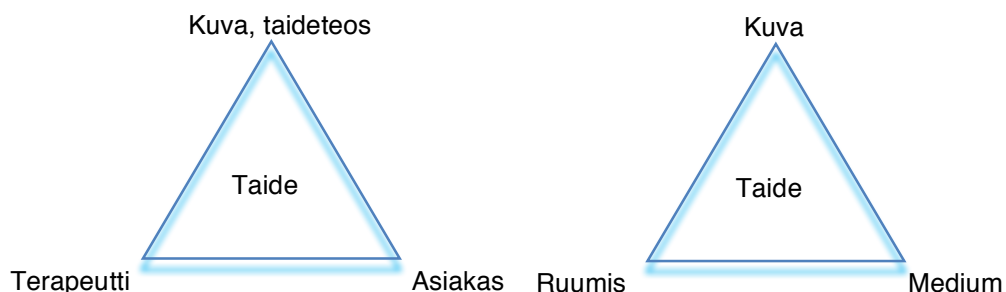

Kuva 18. Vuorovaikutuksen kolmio, jossa taide on keskellä. Kaipainen, 2015.

Tähän viittaa myös historioitsija, nykytaiteen tutkija Hans Belting. Hänen käsityksensä mediumista on kiinnostava. Teokset tarvitsevat ilmetäkseen jonkin

fyysisen alustan, välineen, mediumin, mutta Beltingin esittää, että nämä taide-teosten alustat toimivat kuvien mediumeina. Hans Belting kirjoittaa kuvan, mediumin ja ruumiin teemasta. (Belting 2005, 303-306.) Belting avaa ruumiin ja sen muodostaman ulkoisen kuvan (imagon) väliin tilan, johon hän esittää mediumia. Medium toimii kuvien (imagojen) kantajana, alustana, tukirakenteena, isäntänä ja työkaluna. Kuva tarvitsee mediumia tullakseen näkyväksi. Muutoin kuvaa ei voida välittää tai jakaa. Kuva lakka olemasta ilman mediumia. Tämä Beltingin tekemä jäsennys on kiinnostava. Terapiassa asiakkaan tekemä kuvat ikään kuin terapeutin katseella muuttuvat näkyväksi. Terapeutti katsellaan ja asiakas teoksellaan tekee asiakkaan tekemät kuvat ikoniseksi läsnäoloksi. Beltingin tarkoittaman ikonisen läsnäolon havainnoiminen on juuri sitä mitä terapiassa tutkitaan ja katsotaan. Katse itsessään toimii kuvan mediumina.

Asko Lehmuskallio esitteli Taideyliopisto virtuaalisuuden historia luennolla 28.11.2016 Beltingin visuaalisen kulttuurin teorialaajien teorioina samaan tapaan kuin terapiasuhteen kolmijako on esitetty (kuva 19.) (Lehmuskallio 2016).

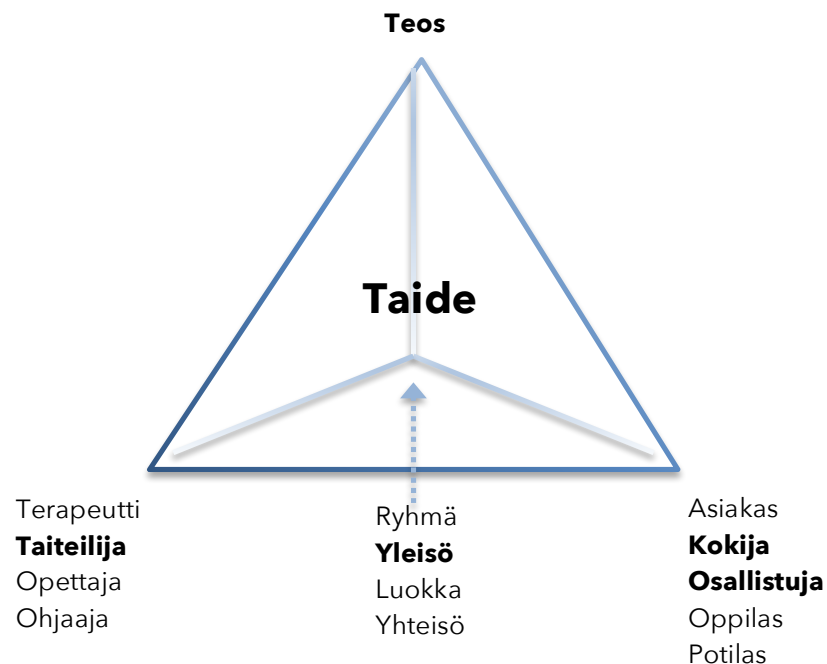
Kuva 19. Mukailtu Lehmuskallion luennolta 28.11.2016. Kaipainen, 2016.

Taideterapian asiakas, taide ja terapeutti -vuorovaikutus kolmio syvenee. Taideteos tuo terapeutille näkyväksi asiakkaan kokemus- ja elämysmaailman, eletty todellisuus luodaan uudelleen kuvaksi, sanojen sijasta tehdään kuva. Asiakas saa luoda uudelleen suhdettaan jo elettyyn. Tämä on mielestäni jonkinlainen simulaatio. Prosessi vaatii rohkeutta ja toisen rinnalla kulkemista. Jokin jo eletty rakennetaan uudelleen tai puretaan jotain. Representaatio, jossa

rakentuu ja hajoaa ja taas rakentuu uudelleen. Tuottaen parhaimmillaan kehollisuuden kokemukseen, tietynlaista virtuaalisuutta.

Taiteella on paikka. Siellä se on kaiken keskellä. Monimutkaisten selitysten kautta päädyn itsestäänselvyyteen, notorinen fakta. Minun on painotettava katseen sekä katsottavana olemisen merkitystä vuorovaikutuksessa, sekä sitä miten teos ja yleisö osaltaan vaikuttaa tähän katseiden kenttään. No olen tehnyt näkyväksi ajatteluani. Ja selventänyt termejäni. Uuvuttavaa. (Teos- ja työpäiväkirja, 2017.)

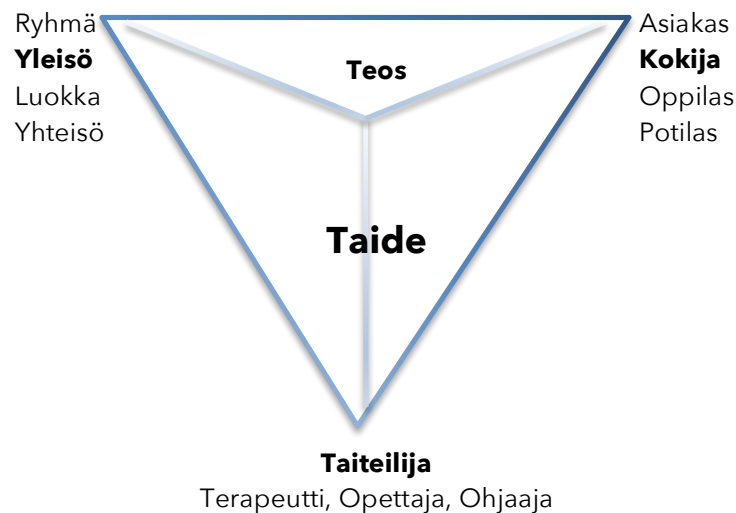
Väitöskirjansa Mimmu Rankanen (2016, 110) avaa taideterapian terapeutti, taide, asiakas -vuorovaikutussuhteeseen neljäntenä elementtinä ryhmän. Toki myös kolmiossani missä taide on kaiken keskellä, on myös tuo ryhmä, yleisö, jolle taiteilija tekee teoksensa näkyväksi, josta voidaan erottaa myös yksilön, yhden kokijan näkökulma taiteeseen. Näin katsoessani tuota kolmiota se muodostaa tetraedrin, jossa taide on sen sisällä.

Kuva 20. Kaipainen, 2015.

Tetraedrin kautta voi sukeltaa taiteeseen neljästä eri näkökulmasta (Kuva 20.). Kolmessa kulmassa ovat; Teos, toisessa terapeutti tai taiteilija (opettaja, oh-

jaaja) ja kolmannessa asiakas tai kokija, osallistuja (oppilas, potilas). Tetraedrin neljäs kulma on ryhmän tai yleisön (luokka, yhteisö). Voi luoda suhdetta taiteilijan ja teoksen väliin, teoksesta tai taiteilijasta päin. Voi katsoa kokijan osaa suhteessa yleisöön, taiteilijaan ja teokseen ja kuinka yleisö luo suhteen taiteilijaan, teokseen tai yhteen kokijaa.

Kuva 21. Taiteen vuorovaikutuksen tetraedri. Kaipainen, 2016.

Taiteilijana katson (kuva 21.) tetraedrissä suhdettani teokseeni, tietysti myös yleisöön, joka on vuorovaikutuksessa teokseni kanssa, mutta myös yksittäiseen kokijaan. Teen osallistavia teoksia, joissa yleisöllä ja kokijalla on aktiivinen rooli, joissa taideteoksen kautta pyydän osallistumaan. Tuolla taiteilijan kulmalla keikkuessani näen häivähdyksen osallisuudesta, näkyvyydestä, itseilmaisustani ja siitä kuinka teoksen tehtyäni minulla on enää vain vähän suhdetta teokseeni, sillä suhdetta laajentaa yksi yksittäinen teoksen kokija, mutta tietysti myös koko yleisö.

Kun katson tetraedriä, voin todeta, että taidemaailma, apurahojen, järjestöjen, gallerioiden ja museoiden näkökulmasta on vielä vailla omaa kulmaansa. Oliko kyseessä oleva monitahokas kuitenkin pyramidi? Näin sain ns. taide-maailman mukaan kuvioon. Villi luonne alkaa tuottaa taiteen timanttia särmi-neen. Tähän on syytä palata tulevilla tutkimuksissa.

Teokseni Ollaan yhteyksissä - Let's keep in touch nro 1. Tila-gallerian näyttelystä oli minulle ominainen tapa ilmaista itseäni, olla vuorovaikutuksessa yleisöni ja taiteen kokijaan. Toki kaikella taiteella ei ole taiteilijalle kantautuvaa ja taiteilijaa lähellä olevaa vuorovaikutteistasuhdetta, mutta jokaisella teoksella, kokijalla, taiteilijalla ja yleisöllä on jonkinlainen suhde taiteen kautta.

Ollaan yhteyksissä - Let's keep in touch teos: Retropuhelimen luuri (kiinni – tuolissa, pöydässä, tolpassa tmv. ja ohjeet kuinka toimia), jonka voit kytkeä omaan matkapuhelimeen. Teos vaalii menneiden aikojen puhelinkulttuuria, kuuntelemista ja puhumista, vastaanottamista ja vuorovaikutusta, keskustelua. Voit soittaa kenelle haluat, mutta on mahdollista soittaa myös minulle, taiteilijalle ja taideterapeutille.

Teokseni aktivoi kokijan, soittaessaan hän on osa teosta ja samalla myös teoksen sisältämän tarinan henkilö. Vuorovaikutus luo tarinan. Keskustelu, vuorovaikutus, toisen kuunteleminen ja vastaanottaminen ovat inhimillisen kanssakäymisen pohja. Tämän onnistuttua mikä tahansa on mahdollista onnistua. Keskustelu avaa väylän.

Teos haastaa taideinterventiomaisuudellaan perinteisen taiteen esittämisen ja vastaanottamisen ja luo tilaa taiteen vuorovaikutukseen. Kutsunkin teosta vuorovaikutustaiteeksi, vuorovaikutuksen taiteeksi. (Teos- ja työpäiväkirja, 2015.)

Tässäkin opinnäytetyössä korostuu käytännön ja teorian, toiminnan ja ajattelun vuorovaikutuksellinen suhde. Parhaimmillaan tutkimusprosessissa ja sen myötä tapahtuvassa kokemuksellisessa oppimisessa omakohtaiset kokemukset kumpuavat monimuotoisina kudoksina mieleen kokemuksen reflektion kautta ja uudelleen arvioinnin myötä. Tuo kokonaisvaltainen kokemus muuntuu esiymmärryksen kautta tiedon rakenteiksi ja lopulta tiedoksi, jonka pohjalta ideoidaan ja luodaan ratkaisuja taas uudelle ja uudelleen. Tämä vaikeaselkoinen lauseherviö, näkökulmani tutkimukseen sekä Laurel Richardsonin etnografiseen tutkimusotteeseen luotu ”creative analytical processes” avasivat minulle tien ja uoman oman taiteeni tutkimiseen. Syksyllä 2011 Taideteollisen korkeakoulun opintojaksolla ”Taide, hyvinvointi ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen” Cecilia von Brandenburg esitteli sosiologi Laurel Richardsonin ja hänen vuonna 1980 kehittämänsä ja luomansa vapaasti käännettynä luovia analyyttisiä toimintatapoja käyttävän etnografisen (CAP) tutkimustavan. Tuo luento sai minut kirjoittamaan teos ja työpäiväkirjaa täysin uusin elkein ja tuolla me-

todilla kirjoitan sitä edelleen. Tämä feministisen ja poststrukturalistiseen tieteen alan uranuurtaja Yhdysvalloista valloitti mieleni ja muutti työskentelykäytänteitäni tarjoten mielekkään metodin yhdistää taide ja kokemus, taide ja tiede omanlaisekseen kudoksesksi.

*Laurel Richardsonin kirjoittama tutkimisen tapa on kiinnostava. Siinä päädytään luovasti kirjoittaen, taiteenomaista prosessia hyödyntäen etnografiaan ja autoetnografiaan. Richardson katsoo, että rajat subjektiivisen ja objektiivisen, kirjailijan ja aiheen välillä alkavat hämärtyä. Näin käy myös taiteilijan ja taiteen. (Richardson 2013, 25, 2002, 924.) Talvella 2016 ilmestyi Richardsonilta viimeisin kirja *Seven Minutes from Home: An American Daughter's Story*, sitä lukiessa voi todeta hänen lipuneen autoetnografian kautta taidekirjoittamiseen. Kirja on kokoelma tarinoita kronologisesti kahdeksankymmentäluvulta vuoteen 2015. Monipuolisesti kerronta miten julkinen ja yksityinen, ennen ja nyt, paikallinen ja globaali, leikkaavat toisensa pienissä sattumuksissa elämässä. Kirjassa on raskasta pohdintaa, huumoria ja arjen tapahtumia, joilla Laurel Richardson esittelee lukijalle hänen Ohio- lähiöissä, ystävät, perhe, läheiset kirjailijat, kävelyretkensä ja koiransa. Hän kertoo iästään (hän on jo 80 vuotta), eläkkeelle jäämisestä, roikkuvista kulmakarvoista. Ilot, surut ja päivittäinen taide piirtyvät hänen huomioissa osaksi paikkoja ja aikaa, valintoja ja olosuhteita. Huomaan haluavani kirjoittaa kuin hän.*

Se miten ja miksi Laurel Richardsonin teksti resonoi kovin minua on ihmeellistä. Laurel Richardson painottaa yhteistyön, yhteisön, osallisuuden, feministisen sitoutumisen, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja haasteiden ottamisen tärkeyttä. Hän antaa menetelmällisen arvon empatialle ja mielikuvitukselle. Se, että on arvostettavaa kirjoittaa rehellisesti, luovasti ja intohimoisesti asioista on tärkeää. Hän on avannut tilan minulle löytää ääneni ja kulkea omia polkujani. (Teos- ja työpäiväkirja, 2017.)

Sosiologi Laurel Richardson on kehottanut luomaan "yhteiskuntatieteistä taidemuodon" (Richardson 2002, 937), miksi hän itse luokittelee creative analytical processesin eli CAP-etnografian. Richardson loi CAPin kyllästyttyään tekstillisesti huonotasoiseen ja tylsään tutkimukseen, jota hänen hyvät ja kiinnostavista aiheista kirjoittavat tutkijaopiskelijansa tekivät (emt., 924). CAP on valikoima kirjoittamisen erilaisia tapoja ja käytäntöjä, siis tutkimuksen apu ja työväline. Richardson ajatuksena on haastaa tutkija käyttämään mielikuvia herättävää tekstiä, metaforia, runoja, jopa draamaa osana autoetnografiaa ja etnografiaa. Hän suorastaa lietsoo kertomuksen ja jopa fiktion muotojen käyttöön tutkimuksen välineenä ja tutkimustulosten esilletuomisessa. Teorian ja aineiston kudos, tiukkakin tieteellinen ja kriittinen analyysi henkilökohtaistuu kriittisen, empaattisen ja luovan kirjoittamisen ja analyysin kautta. Richardson

on myös ehdottanut uusia tapoja arvioida näitä tekstejä kumoten perinteisen tieteen käsitteet, pätevyyden ja luotettavuuden, ja näiden sijaan korostaa laadullisia arvoja; vaikuttavuutta, refleksiivisyyttä ja estetiikkaa - teoriasta proosaa, proosasta teoriaa. Richardsonin mukaan kokeminen on henkilön kehollinen ja kokemuksellinen tapahtuma. Tässä kättelen Richardsonin ajatusta, haluan, että tämä opinnäytetyöni koskettaa kognitiivisesti ja aistillisesti sekä tutkittavana olevaa taiteilijuutta, tutkijaa että tutkimuksen lukijaa. (Emt., 925–928.)

4.1 Laurel Richardsonin ”luovan analyttinen käytäntö”

”Luovan analyttinen käytäntö” CAP koostuu viidestä perusteesta, joita käytän tarkastellessani ja analysoidessani aineistoani. Hänen viisi perustettaan ovat; omakohtainen myötävaikutus, esteettiset ansiot, refleksiivisyys, vaikuttavuus emotionaalisesti, älyllisesti ja käytännön tasolla ja tekstin todellisuuden ilmentäminen (Richardson 2002, 937). Näiden perusteiden pohjalta olen lähestynyt aineistoa, kirjallisuuslähteitä ja kirjoittanut tämän opinnäytetyön. Seuraavassa olen avannut Richardsonin viisi kriteeriä ja kuinka kriteerit avautuvat opinnäytetyössäni.

1. Omakohtainen myötävaikutus: Opinnäytetyön ja tekstin kyky myötävaikuttaa ymmärrystä lisäävästi näkyy kirjoittajan kyvyssä käyttää vahvasti ja omakohtaisesti perusteltuja näkökulmia, sekä siinä kuinka nämä näkökulmat näkyvät tekstin rakenteesta. (Emt., 937.) Opinnäytetyöni päätavoitteena on lisätä niin omaa kuin tekstiäni lukevan ymmärrystä taiteistani ja taiteellijuudestani. Avaan tarkasteluun aisti- ja elintarviketaiteen, vuorovaikutustaiteen ja taiteeni luonteen serendipisyyden luoden taiteelleni omanlaistaan käyttöteoriaa.

2. Esteettinen ansiokkuus: Opinnäytetyön esteettiset arvot eivät ole kovinkaan monen arvioijan, muttei valitettavasti kirjoittajankaan mielessä tekstiä luodessa. CAP edellyttää luovia tulkintoja ja omakohtaista sitoutumista tekstin. Tekstistä tulee monitahoista, tieteellisesti muovattua, mutta ei tylsää. Luova kirjoittaminen on taito, jota voi kehittää lukemalla, kursseilla, työpajoissa sekä käytännön kautta. CAP avaa luovien, analyttisten käytäntöjen käyttöä tekstissä, tavoitteena saada lukija tekemään omiakin tulkintoja lukiessaan tekstiä. (Emt., 937.) Esteettiset tekstiin liittyvät tavoitteet verevoityvät teos- ja työpäiväkirjan merkintöjen, tekstien ja kuvien kautta. Luon vuoropuhelun opinnäytetyön ja päiväkirja aineiston välille. Näin kirjallisuuden tietoteoria, tästä muovamani käyttöteoria ja aineistoni kohtaavat minun äänelläni.

3. Reflektiivisyys: Kuinka kirjoittaja kirjoitti juuri tämän tekstin? Kuinka tieto kerättiin? Onko mukana eettisiä kysymyksiä? Miten on kirjoittajan subjektiivisuuden laita sekä tekstin tuottajana että sen kohteena? Onko kirjoittajalla tarjota

riittävästi itsetuntemusta ja omakohtaisuutta lukijalle, jotta tämä voi tehdä johtopäätöksiä annetusta näkökulmasta? Ottaako kirjoittaja vastuun siitä laatutasosta, jolla hän on perehtynyt tutkimukseensa ja siitä, miten tutkimustuloksena saamansa tiedon jakaa muille? (Richardson 2002, 937.) Reflektiivisyyteen paneutuminen oli itselleni merkittävin näkökulma Richardsoniin ihastumisessani ja hänet kumppanikseni tähän opinnäytetyö prosessiin valitessani. Toki hän nostaa odotukset korkealle, mutta niihin vastaamista arvioikoon kukin tekstin lukija yksi kerrallaan ja tulevaisuudessa taiteeni uuden tiedon ja tietämykseni kautta.

4. Vaikutus: Vaikuttaako tämä minuun? Tunnetasolla? Äälyllisesti? Luoko tämä uusia kysymyksiä? Saako minut kirjoittamaan? Saako minut kokeilemaan ja toimimaan? (Emt., 937.) Opinnäytetyöni aihe vaikuttaa minuun, tai se suorastaan vaikuttaa minussa ja minusta - kaikilla tasoilla. Tähän en voi vastata kuin kyllä, kyllä ja kyllä. Näiden vaikutusten ulos tuominen on varmasti minulle kirjoittajana juuri tuon reflektiivisyyden näkökulman kautta avartavaa. Itselle ja omalle työlle tärkeä muuntuu tämän opinnäytetyön kautta näkyväksi muille. Näkymättömän sanallistaminen. Metamorfoosi taiteilijaksi.

5. Todellisuuden ilmaisu: Ilmentääkö teksti strukturoidun, koetun kokemuksen? Vaikuttaako se "todelta" luoden luotettavan todisteen kulttuurillisesta, sosiaalisesta, yksilöllisestä tai yhteisestä "toden" tunnusta? (Emt., 937.) Tämä on aineistoni ja analyysini vastuulla. Mielestäni paremmin en voisi kysyä yksinkertaisesti ja kattavasti: "Ilmentääkö tutkimukseni ja tekstini strukturoidun, aineistossa kuvatun kokemuksen taiteilijuudestani?".

Nämä ovat viisi kriteeriäni avattuna Richardsonin jalanjäljissä. Tiede on yksi linssi; luova taide on toinen. Näemme syvemmälle käyttämällä kahta linssiä. Haluan katsoa molempien linssien läpi nähdäkseni tieteen taidemuotona ja tavallani myös taiteeni tieteen muotona. Richardsonin mukaan "Kirjoittaminen on myös tapa tietää". Kirjoittaminen on osa menetelmää ja analyysiä. Hänen mukaansa tekstin muoto ja sisältö ovat erottamattomia. (Emt., 923.) Richardson osoittaa, että kirjallisesti kysellen ja aina uudelleen kirjoittaen laadulliset

tutkijat ymmärtävät itseään paremmin ja refleктоivat itsensä tekstin kautta aikaan ja paikkaan, jossa ovat sitoutuen tutkimukseensa. Se vapauttaa kirjoittamaan sensitiivisesti ja etsimään omaan tieteellisen kirjoittamisen tapaa, sekä vapauttaa kirjoittamasta kaikkea yhteen tekstiin ja yhdellä kertaa. Informaatio-ähkyyän sukeltamisen sijaan tutkimuksesta koetetaan etsiä jotain oleellista ja ominaista – vähemmän ja laadukkaammin on syvempää ja tiheämpää kuin kaiken haravointi. (Emt., 929.) CAP-etnografia rakentaa opinnäytetyössäni puitteet narratiiviselle tutkimukselle, jossa kuuluu oma ääneni, mutta ääneni on irrottautunut perinteisen tutkimuksen muodoista. Autoetnografia on mielikuvia herättävä muoto kirjoittaa tutkimusta. Teksti on erittäin henkilökohtaista ja paljastavaa kerrontaa, jossa kirjoittaja kertoo kertomuksia, joihin liittyy hänen henkilökohtainen elämänsä maailmaansa tutkimusaiheena (emt., 931).

Minun osittain fiktiivinen teos- ja työpäiväkirjani on visuaalinen ja kertomuksellinen. Se kertoo kertomusta kuluneesta lähes kahdeksasta vuodesta. Kaikki maalaukset ja piirustukset eivät tulleet sivuille kuvatuksi, mutta merkittävimmät käännteentekevät kokemukset, tunteet, havainnot, työt ja teokset kirjasin päiväkirjaani tekstein ja kuvin. Teos- ja työpäiväkirjani auttoi minua laajentamaan, tutkimaan ja kriittisesti haastamaan prosessiani taiteilijuuteen. Teos- ja työpäiväkirjan kirjoittaminen oli osa luovaa työskentelyä taiteilijuuteni eteen. Fiktiivinen ja kirjallinen luomistyö sekä kuvataiteen tekeminen rakensivat pintaa ajatteluprosesseille. Ne piirsivät uusia uomia ja antoivat mahdollisuuden katsoa kaukaa, läheltä, sisältä, viereltä, yltä ja päältä.

Keuhkot, Juha Jokelan ohjaama ja suomentama Duncan Macmillianin dialoginäytelmä. Tyhjä näyttämö, ei lavasteita, ei tarpeistoa, ei mitään, kumpikaan näyttelijä ei poistu lavalta koko esityksen aikana ja näytelmässä ei ole väliainakaan. Esitys päättyy tunti neljänkymmenen minuutin jälkeen - en voi kyyneliltäni taputtaa. Elämässä ei ole mitään muuta tärkeää kuin vuorovaikutus toisen kanssa. Emme selviä ilman sitä. Poistun lumisaiteiseen Kaisaniemen puistoon. Keuhkot. Hengitän, jokin raskaus minussa vähenee. Ei poistu mutta heikenee. Katuvaloihin heijastuu hiutaleet ja kyyneleet silmissäni maalaavat spektrin värein katseeni näyttämän maailman. Taiteelle pitää olla tilaa, sitä ei voi puristaa itsestä. Se ei tule pakottamalla. Toki rutiinilla voit pitää taitoja yllä, etsiä ja ideoida, ehkä löytääkin. Maslowin tarvehierarkian mukaan voin motiivoida itseäni, kun kipuni häviää. Tosin Lennon sanoisi, että all you need is love. Sairaana en voi itse toimia taiteilijana. En voi antaa, kun ei ole annettavaa. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

4.2 Kertomuksellisuudesta ja kokemuksellisuudesta

Opinnäytetyössäni en ole pyrkinyt objektiiviseen tai yleistettävään tietoon vaan henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon. Taiteilijuus on henkilökohtainen asia. Katkelmat päiväkirjani sivuilta ovat narratiivista aineistoa ja en voi muuntaa niitä muuksi, en numeroiksi, enkä luokitella. En voi kaunistella ja muuntaa elettyä. Voin tehdä valintaa ja jättää jotakin pois, muuta minun on silti luettava merkintöjäni, tutkittava ja tulkittava niitä omien merkitysteni mukaisesti.

Päiväkirjan sivuille tallentuu hallitsemattomasti elon jäljet. Serendipisyys, kokemuksellisuus ja erilaiset vuoropuhelut ja keskustelut sävyttävät tekstiäni. Raaka-aineeni. En voi eritellä elämästäni jotain tiettyä osaa, kun sekoita raaka-aineita, ne sekoittuvan, no joskus joku oikein rasvainen pakenee siveltimenkin alta, ja jättää vain aavistuksen itsestään. Elämä ei erittele itseään. Me itse erittelemme, kerromme ja näytämme sen, minkä haluamme.

I want to find something out. I write in order to learn something that I didn't know before I wrote it. Mä kirjoitan niin kauan – maalaan, piirrän ja raapustan, että tiedän mitä mun pitää sanoa. (Teos- ja työpäiväkirja 2016.)

Tiedän olevani keskellä, mutta reunalla. En sivussa – enemmänkin maljan toisella reunalla. Siltä toiselta reunalta malja tyhjenee, jos maljaa kallista – silloin katson reunaltani hieman korkeammalta ja näen paremmin. Ja kun sinne kaadetaan lisää, näen sen selvästi ja suoraan edessäni. (Teos- ja työpäiväkirja 2016.)

Olen tekijä ja kokija. Asetin itseni, taiteilijuuteni tämän opinnäytetyön osalta esille ja kohteeksi. Olen samaa aikaa keskellä, hyvinkin lähellä, turvallisen vierellä ja luotettavan etäällä.

Kun joku koskettaa syvältä, jää jälki, mikä harvemmin kuluu hetkessä pois. Pinta kyllä paranee, mutta kosketusalue voi olla pitkään arka ja herkkä. Arkaa kohtaa alkaa helposti varoa ja pian varominen vaikuttaa kaikkeen. Kaikki syvät jäljet pitäisi hoitaa hyvin, analysoida ja pohtia. Niissä piilee mahdollisuus. Silloin kun joku koskettaa, jotain yleensä muuttuu. Muista muutos, sillä asioilla on taipumus, järjestyä tavalla tai toisella, ennemmin tai myöhemmin, useimmiten parhain päin. (Teos- ja työpäiväkirja 2016.)

Kuvat ja teokset ovat minulle enemmän kuin tulkinta ja taide ei ole alisteista tulkinnalle. Taiteessa on aina jotakin mikä ei avaudu – aina ei voi selittää kaikkea auki – tämän hyväksyminen oli minulle iso ilo. Kun sen käsitin, ajatus laajeni käsittämään koko elämäni – kaikkea ei voi selittää auki, elämä on hyväksyttävää ilman selitystäkin. Tämä merkityksellinen ja aistien varainen elämä. Kun elää hetkessä merkityksellisesti ja aistien varaisesti tietää elävänsä. (Teos- ja työpäiväkirja, 2015.)

Kyky sanallistaa, antaa muoto ja tehdä ymmärrettäväksi itsensä on läsnä kaikessa mitä teemme. Et voi ymmärtää minua, jos en osaa kertoa, tehdä itseäni ymmärrettäväksi, sanallistaa itseäni. Kismet-efekti ei auta - tässä ei ole kyse mistään ”niin hyvää, ettei sanotuksi saa”- tilanteesta. Ajatukseni ja kokemukseni etsivät muotoaan tullakseen sanoiksi tähän opinnäytteeseen. Mitä haluan kertoa? Tavoitanko kokemukseni ydintä? Sama koskee taidetta, ymmärtääkö kukaan muu mitä haluan sanoa? Merkitykset avautuvat varmasti jokaiselle kokijalle, osallistujalla ja yleisölle erilaisena. Henkilökohtainen kokemus on aina totta. Siis yhtä totta on myös se, mitä sanon, tai nyt vielä yritän sanoa. Elämää ei voi pyyhkiä pois tästä. Syöpä, se kolmas jo tulee väkisin näille sivuille, vaikka halusin päättää opintoni ja koko loppuelämäni ilman syöpää. En ole vieläkaan valmis olemaan potilas ja sairas. Minussa vain kipu viestii siitä, pian toki kalju ja kovasti keventynyt kehoni. (Teos- ja työpäiväkirja, 2017.)

Teos- ja työpäiväkirjojen luennan aikana kirjasin vaikutelmia ja kiinnostavia huomioita. Tein teemoittamista sekä valintaa, sitä kautta aineistosta aukeni tietyn tyyppinen juonellinen kaari. Hyödynsin väljästi Lieblichin holistista sisällön ja muodon analyysin mallia (Lieblich 1998, 62–64), jonka koin varsin yhteneväiseksi Laurel Richardsonin luovien analyttisten käytäntöjen eli CAPin kanssa (Richardson 2002, 925). Holistisessa muodon analyysissä on pelkistetyksi kaksi vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa on oleellista havaita teemoja. Luennassa kiinnostus kohdennetaan sisällön erityisiin muotoihin ja erilaisiin suuntauksiin. Tavoitteena on erottaa kertomuksesta temaattisia kohokohtia ja ymmärtää kertomuksen kehittymistä. Muodonanalyysin toisessa vaiheessa keskitytään juonen dynamiikkaan. Tällöin kiinnitetään huomio ilmaisuun ja pyritään löytämään juonellista rakennetta (Lieblich 1998, 62–64).

Autoetnografialla viittaa opinnäytetyössäni teos- ja työpäiväkirjoihini ja niiden luonteeseen ja tapaani nostaa ja tuoda niistä informaatiota ja otteita opinnäytteeseeni. Autoetnografia tarkoittaa omaelämäkerrallista tutkimuksen tekemisen tapaa, jossa tutkijan omat kokemukset ovat tutkimuksen lähtökohtia ja sen keskeistä aineistoa, itseilmaisun muotona. (Richardson 2002, 925–927.) Itse ymmärrän autoetnografian väljästi tutkimusmenetelmänä, siis kuvaan omia

kokemuksiani opinnäytetyöni tekstiin, joka sijoittaa nuo kokemukseni opinnäytetyöni tutkimukselliseen kontekstiin. Autoetnografia siis avaa henkilökohtaista kokemustani.

Kokemuksellinen aineisto on haasteellinen tutkimuksen kohde. Kuinka avata henkilökohtaisia kokemuksia tiedon, kokemustiedon näkökulmasta? Miten välittää tämä toiselle? Kun jotain henkilökohtaista muokataan toiselle ymmärrettävään muotoon, se muuntuu väistämättä toisenlaiseksi, henkilökohtainen katoaa. Tieto, kuinka hyvänsä se määritellään, on joka tapauksessa jollakin tavalla välittynyttä, se on aina subjektiivista ja aikaan, paikkaan ja olosuhteisiin sidottua, se on tutkijaan ja lukijaan, mutta myös lähteisiin nojaavaa. Haluaisin sanoa tulkintaa, mutta se kuulostaa jotenkin hämmentävältä. Mutta ehkä se on hyväksyttävä näin. Ainoa tapa jakaa ja tulla tietoiseksi toisen kokemuksesta, tunteesta ja ajattelusta on sanoiksi pukeminen.

Ohjaanko kommenteilla, havainnoillani tai kysymyksenasettelullani päiväkirjojani tiettyyn suuntaan? Kuinka avata aineiston vitaalista tekstiä, elämän makuista kokemusta ja kuinka saada se vuoropuheluun teorian kanssa? Vallasani ja vastuullani ovat kaikki valinnat mitä teen suhteessani aineistoon ja miten kirjoitan tekstissäni tämän auki. Kriittinen ote luo eettisyyttä. Uudessa asiayhteydessä oma teksti näyttää toiselta, vieraalta, eikä sitä tunnista kokonaan omakseen. Tutkijana olen tulkinnut sitä. Minun tulkintojani tähän opinnäytteenseen tarttuva tulkitsee taas tavallaan. Tekstini jatkaa omaa elämäänsä, samoin käy taideteokselle

5. Tila

Kuratoimani Taide kantaa ja kannattelee -näyttelyn (Tila-galleria, Helsinki, Kalevankatu 40, loka-marraskuu 2015) idea syntyi taideterapeuttiopintojeni viimeisen vuoden aikana. Näyttelyn Taide kantaa ja kannattelee teemana oli taiteen hyvinvointivaikutusten osoittaminen teosten ja taidepajojen avulla. Näyttelyni oli kutsunäyttely ja samalla minun taideterapiaopintojen taiteellinen lopputyö.

Näyttely vastasi minulle sisäiseen huutooni taiteen paikasta niin taideterapiassa kuin elämässäni. Missä ja minkä kokoinen taide on? Itse asiassa kysymykseni oli lähinnä kysymys sisäänpäin. En olettanutkaan kenenkään vastaa-
van siihen. Kysyin taiteen paikkaa terapiaa enemmän omassa elämässäni ja sain siihen vastauksen. Aloitin syksyllä 2015 kuvataiteilijan opinnot.

Kuva 22. Tila-galleria, Kalevankatu 40. Kaipainen, 2015.

Taiteen tekemisen lähtötila (Kuva 22.) muuntui taiteen tekemisen olotilaksi ja sai aikaan muutostila minussa siirtyessäni kohti taiteentilaa, jossa taiteilija minäni sai alkunsa (Kuva 23.).

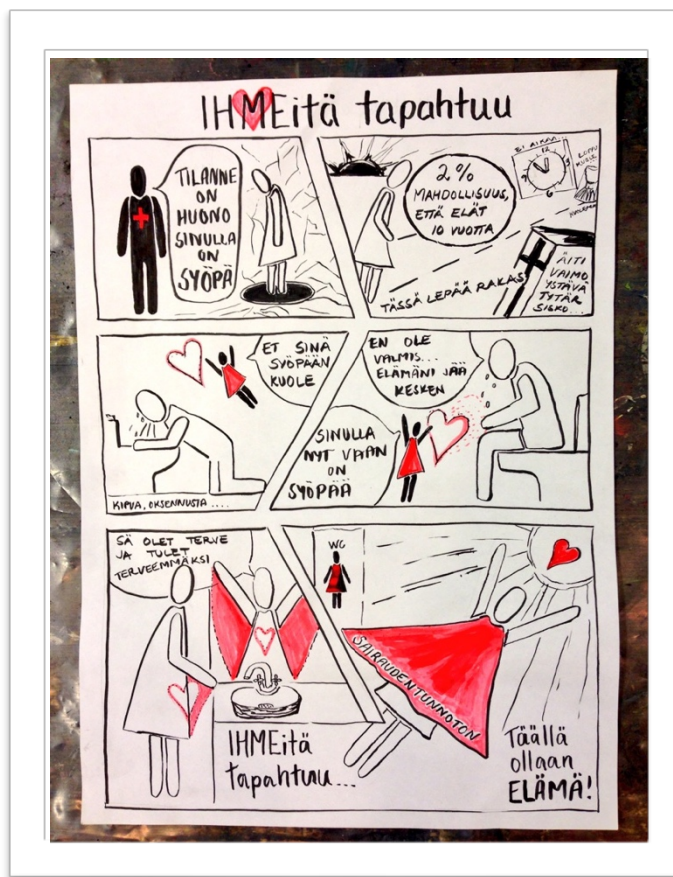
Kuva 23. Tila-galleria, Taide kantaa ja kannattelee näyttelyn ripustaminen. Katja Tukiainen, "SANO SE!" (2015). Tukiainen, 2015.

Siellä minä touhusin ja touhotin, näyttelyn kuratoijana ja taiteilijana, tulevana taideterapeuttina. Miten kiitollinen sitä voikaan olla. Kaikki on tässä. Katja otti minusta kuvan teoksensa äärellä, osallistujana. Siinä kolmion yhtenä kärkenä. Sano se. Siinä ne ovat teoksen vuorovaikutussuhteet: Taiteilija on asettanut teoksen esille ensimmäistä kertaa Suomessa, teos on osallistuttavissa yleisölle, kokija on ottanut osaa teokseen ja taiteilija ottaa kuvaa teoksestaan. (Teos- ja työpäiväkirja, 2015.)

5.1 Raaka-aineet ja prosessi

Kun sairastuin 2012 kahteen syöpään, kaikki pysähtyi. Tuli epätoivo ja rintalastan alle ahdistus. Tuli pelko. Leikkaus ja lääkehoidot auttoivat ja niin sanotusti taistelin itseni remissiotaan. Oma taideterapeuttinen työskentelyni ja varmasti myös oma työni varhaisiän taidepedagogina auttoivat selviämään rankoista hoidoista ja sietämään sairauden tuomaa epävarmuutta. Taide todella kantoi ja kannatteli minua. Kokemukseni ja tietämykseni valossa taiteessa on aina jokin eheyttävä ominaisuus, jokin, mikä toimii teoksen ja tekijän välillä hetken tai ikuisuuden. Joskus kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa ja näin kuva vie työskentelyä eteenpäin, vaikka tekijän omat voimat eivät siihen aina riittäisikään. Taide itsessään riittää.

Oman IHMEeni (Kuva 24.) tapahtui 6.4.2014 kun osallistuin puolisoni kanssa 17 v. hääpäivänämme Katja Tukiaisen IHME – sarjakuvatyöpajaan Ateneumissa. Tein sarjakuvan siitä maagisesta hetkestä kun tajusin, että vakava sairaus, epätoivoinen elämäntilanne ja ennusteinen kuolema eivät määritä minua. Tein kuvan vapaudesta ja pelottomuudesta. Se on rohkaiseva kuva. Samassa jouduin karistamaan kriittikkoni pois harteiltani. Ensimmäinen sarjakuvani olisi Rautatietorilla näytillä kaksi viikko suuressa julistekoossa. (Teos- ja työpäiväkirja 2014.)

Kuva 24. IHMEitä tapahtuu. Tussi. Kaipainen, 2014.

Syksyllä 2015 syöpäni uusi ja vakava sairauteni vaikutti näyttelyn pystyttämiseen, valvontaan ja teoksiin. Taiteeni raaka-aineet olivat minulle tutut, mutta elämäntilanteessani johtuen en voinut toteuttaa niillä näyttelyäni toivomallani tavalla. Näyttely, opinnot ja työni kärsivät. Tosin taiteeni raaka-aineet kannattelivat minua.

Mielestäni taiteen tekeminen on mahdollisuus tai niin minä ainakin koen, teen juuri sitä, mitä minun pitääkin. Tosin nyt en vaan pysty ja jaks. Toisinaan koen velvollisuudekseni käyttää saamaani tilaisuutta oikein. (Teos- ja työpäiväkirja, 2015.)

On vaikeaa motivoida itseään. Se mitä pitäisi tehdä on mielekästä ja kiinnostavaa, mutta itsessä ei ole mitään, millä edes jaksaisi arkea. Työskentely ei onnistu ollenkaan. Kriitikko komentaa ja huutaa edessäni. Yritä väistellä sitä ja syöpääni. Vaivun tiedottomuuteen. Vaipuisinpa tunnottomuuteen. Olen palasia, joita en tunnista, en löydä reunoja. Miten alkaisin koota kuvaa, jos en edes tunnista paloja. Puristan itsestäni muutaman ajatuksen paperille. Pohjatonta tuskaa. Joudun todella yrittämään ja en silti saan mitään aikaan. (Teos- ja työpäiväkirja, 2015.)

Valvoin itse näyttelyäni ja tapasin siis suurimman osan kävijöistä. Vietin koko marraskuun Kalevankadulla muutamaa päivää lukuun ottamatta. Näyttely avarsi näkemystäni hyvinvoinnista, itseilmaisusta ja yhteisöllisyydestä, en olisi onnistunut ilman ystäväieni ja puolisoni apua ja osallisuutta.

5.2 Teokset

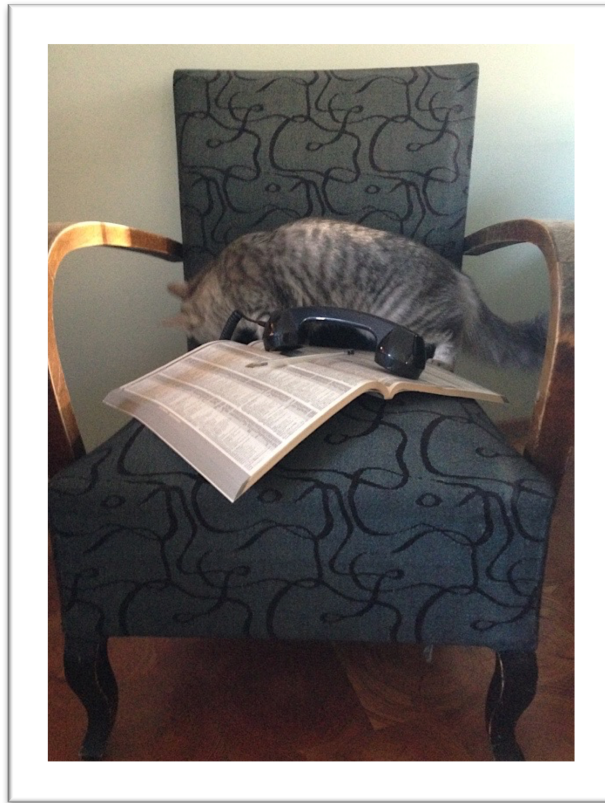
Näyttely syntyi tehdessäni opintoja ja näyttelyä tehdessä ikään kuin sivutuotteena muotoutuivat taiteilijuuteni raaka-aineet. Näyttely avasi metamorfoosini, muodonmuutokseni, jossa saatoin asettaa teokseni esille ja kulkea kohti taideopintoja ja taiteilijuutta. Näyttely antoi myös mahdollisuuden toimia kuraattorina ja katsoa teosta yleisön, kokijan silmin ja pyrkiä vaikuttamaan tuohon kokemukseen. Näistä lähtökohdista syntyi teokseni.

On vaikeaa sanoa, olinko kokenut ennen näyttelyn kokoamista ja kaikkea näyttelyyn liittyvää puuhaa itseäni varsinaisesti taiteilijana, mutta omien ja toisten teosten esittely, ripustuksen suunnittelu ja toteutus, lehdistötiedote, haastattelu Suomen Kuvalehteen (SK 44/30.10.2015, 64.), itsestäni pienen taiteilijapuheen teko ja toki itseni esittely näyttelyn yhteydessä taiteilijana ja kuraattorina oli ravisteleva kokemus. Taiteilijat tekevät tuollaista puuhaa. Se tuntui omata ja sopi minulle. Oli pakko löytää tekemisestään jotain sanottavaa. Pakko on paras puristaja. (Teos- ja työpäiväkirja, 2015.)

Näyttelyn taiteilijat valikoituivat ystäväpiiristäni ja läheisistäni, minulle merkittävistä ihmisistä, heistä joiden taide ja tekeminen on vaikuttanut minuun, heistä joiden ilmaisu taiteen kautta ja taiteessa on merkinnyt minulle jaksamista ja voimaa. Kanssani olivat Sari Bremer, Terhi Ekebom, Satu Hirvikoski, Enni Kaasinen, Liisa Kallio, Anne Ovaska, Susanna Ruuhilahti, Henry Scheinin, Aurea Tanttu ja Katja Tukiainen. Annoin näyttelyyn osallistuville vapauden valita ja päättää teoksistaan. Toivoin Taide kantaa ja kannattelee -näyttelyyn tulevien teosten olevan taiteilijoille itsellenne merkityksellisiä ja ilmaisevan heidän kokemallaan tavalla taiteen kannattelevaa voimaa. Kolme teosta syntyi tätä näyttelyä varten ja muut olivat jo olemassa ainakin osin. Yksitoista taiteilijaa. Viisitoista teosta, joissa muutamassa oli useampi osa. Pieni tila oli täynnä.

Näyttelyn toinen oma teokseni oli Ollaan yhteyksissä - Let's keep in touch. Nro 1. 2015. Nojatuoli, jossa oli retropuhelimen luuri (kiinni tuolissa), jonka saattoi kytkeä omaan kännykkään ja soittaa. Tuolissa oli puhelinluettelo ja kuulakärkikynä puhelun aikaista raapustelua varten. Teos vei auditiivisella kokemuksella hieman kaikuvassa luurissa menneiden aikojen puhelinkulttuuria kohti. Näyttely vierailijoille retroluuri oli hauska kokemus. (Kuva 25.) Kuulin monta

puhelua. Käsitetaide on juuri tätä, se saa kokijansa hämmentymään, pohtimaan, ihmettelemään ja kysymään.

Kuva 25. Ollaan yhteyksissä - Let's keep in touch. Nro 1. Kuvassa myös rakas kissa Minni. Kaipainen, 2015.

Miksi tämä tuntuu niin hassulta esitellä tämä oma teos? Se on niin vaikeaa kertoa tai kirjoittaa siitä mitä tekee ja tuntee. Tärkeästä puhuminen on vaikeaa. En halua olla esillä. Miksi tuo teos on esillä? Ehkä jätän mainitsematta. Häpeä... Häpeän mitä? (Teos- ja työpäiväkirja, 2015.)

Ajattelin, että jos annan vapauden ja tilaa itselleni tehdä mitä vaan, niin se vie minut kohti teosta. Ajauduin aluksi kauas konkreettisesta teoksesta, mutta se oli prosessin kannalta tärkeää. Taiteellinen intentioni teokseni suhteen sai enemmän voimaa. Halusin tehdä teoksen, joka osallistaisi, herättäisi ajatuksia, olisi osoittava ja joka esittelisi minut taiteilijana. Ei siis pelkästään elintarvikkeita, vaan muutakin. Vaeltelin työhuoneessani. Ymmärtääkseni aikeitani ja itseäni paremmin, keräsin kaikki minua juuri nyt kiinnostavat asiat paperille, manifestoin. Keskustelin itseni kanssa, omien huomioitteni kanssa. Komensin kriitikkoa loitommalle, pauhasin ja kovistelin itsestäni jotain juurta jaksaen. Tein sen, jotta kuulisin itseäni. Tein sen, jotta ymmärtäisin mitä haluan sanoa ja tehdä. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Toinen teokseni oli Taiteen tila. 2015. Illumigraph-tussilla piirretty hahmo lasi-oveen. Taiteen tila on meissä kaikissa. Näyttelyyn tullessa avaat oven minun tilaan. Taiteilijan taiteen tila on jaettu tila, teoksen kautta katsoja ja kokija, se yleisö, joka teoksen näkee ja kokee, on vuorovaikutuksessa taiteilijan kanssa ja jakaa ja tulkitsee taiteilijan ilmaisua taiteen tilastaan. Jokainen tila on taiteen tila.

Kuva 26. Ääriiviivapiirros. Taiteen tila, 2015. Kaipainen 2015.

5.3 Välitila, muutos

Taide avaa väylän mieleni kuville tulla ulos. Taiteen kautta ja avulla olen saat-
tanut ilmaista tunteitani, joita en muutoin olisi ehkä edes kohdannut tai uskal-
tanut ilmaista. Taide on tehnyt ne näkyväksi. Taide on visualisoinut ajatteluani
ja ilmaisuani ja taiteen avulla olen pystynyt ymmärtämään itseäni ja elämänti-
lannettani paremmin. Taide on löytänyt kielen puhua kauttani. Taide on sel-
keyttänyt valintojani ja piirtänyt polkuani. Taide on tuonut elämäni kehollisen
ja aistikokemuksellisen tason, jossa olen voinut laskea irti verbaalisesta ilmai-
susta ja päästää irti – kohdata itsessäni jotain ehkä universaalia ja ei-tietoista.
Tuo kokemus on synnyttänyt eheyttävän tekijän elämäni.

*Joku salainen toimintasuunnitelma minulla oli, että näyttelyni aikana antaisin
mahdollisuudelle intuitiolle. Ajattelin, että tylsistymiseen asti istuisin kuukau-
den valvomassa tilaa ja saisin kehitellä kaikkea kivaa. Joku hiljainen välitila on
edellytys ja voima tuoreille ajatuksille, toki voihan ahaa-elämys kaapata kes-
ken hektisen arjen, elämän ja kaiken sairastamisen sivutuotteena, mutta nyt
minulla oli ainakin teoreettinen mahdollisuus vain tylsistyä ja möllöttää. Se ei
kuitenkaan täysin toteutunut ja tavallaan kuitenkin onnistuin. Kirjoitin näyttelyn
valvonnan yhteydessä taideterapian opinnäyteeni ja sain tehtyä opintojani
eteenpäin. Hain muutamaa apurahaa. Elin taiteilijan arkea. Ei uuden teoksen
synnyttäminen ole aina niin rakenneltua ja pedattua. (Teos- ja työpäiväkirja,
2016.)*

Näyttely pöyhi jotain minusta. Jokin kasvoi kysymyksistäni saamatta vastauk-
sia ja ideoista se muotoutui teoskokonaisuudeksi, taiteeni raaka-aineiksi. Olin
tuon ajanjakso tavallani residenssissä näyttelyssäni. Toisaalta siivosin päätäni
ja kaikkia vellovia ideoitani ja ajatuksiani, toisaalta suuntasin voimakkaasti
kohti uutta. Tuli tyhjyyttä, jossa oli tilaa uudelle. Kaikki vuorovaikutteinen val-
tasi alaa.

*Teoksiani katsellessani tajuan merkittävän seikan, haluan häivyttää tekijyyteni.
Sulkea itseni pois teoksesta. Tavoitteeni on myös saada aikaan mahdollisim-
man yksinkertainen, helposti liikuteltava ja säilytettävä teos. Teos, mikä ei sel-
vitystä kaipaa ja mihin voi osallistua, mitä osallistujat muovaavat generatiivi-
sesti. Sellainen teos mikä ei vaadi läsnäoloani, jonka voi jättää, vaikka valo-
tolppaan, ja joka taipuu moneen. Vaikka pitkin maailmaa. (Teos- ja työpäivä-
kirja, 2015.)*

Kuvasarja 27. Ollaan yhteyksissä - Let's keep in touch. Nro 5. 2016. Taiteiden yö, Helsinki. Kaipainen, 2016.

Puhelinteoksesta tuli sellainen (Kuva 27.). Voin jatkaa ja muokata sitä. Syksyllä 2016 oli teos numero 5. Teos numerot 6 ja 7 on jo tilattu tapahtumaan ja näyttelyyn vuodelle 2017. Teos numero 6 toteutuu kuvapuheluna, mikäli soittaja niin haluaa. Teos on esillä Taidekortteli ry:n ryhmänäyttelyssä toukuussa Helsingissä, Stoa näyttelytilassa. Teos numero 7 on soiteltavissa kaikissa Pohjoismaissa. Teos on taiteellinen osa kesäkuun 2017 residenssiäni Norjan Ålvikissä, Kunstnarhuset Messenissä.

Ollaan yhteyksissä teoksellani kutsun katsojan ulos roolistaan, kokijaksi ja osallistujaksi. Läsnäolo ja vuorovaikutus ovat avain kaikkeen ymmärtämiseen, toistemme ja myös itsemme ymmärtämiseen. Kurkotellaan kuplistamme ulos toisiamme kohti, kuten Yhdysvaltojen väistynyt presidentti Barack Obama jäähyäispuheessaan 11.1.2017 sanoi. Teoksellani on sanottavaa, jokaisen osallistujan ja kokijan toimesta, moniäänisesti.

6. Elämäni kuva- ja värityskirja

Kiasmassa 11.11.2016 opiskelijoidenpäivässä pitämäni Elämäni kuva- ja värityskirja; selfie-kuvataidepaja ja popup-näyttely olivat varsinainen taiteellinen lopputyöni Kankaanpään taidekoulun opinnoista.

Selfie-kuvataidepajassa oli mahdollista ottaa itsestä selfie-kuva museon iPadilla. Kuva muokattiin Quick Sketch -ohjelmalla värityskirjapiirroksiksi, printattiin ja kuvan saattoi värittää ja jatkaa sitä piirtäen.

Kuva 28. Kiasman taidepaja 11.11.2016. Kaipainen, 2016.

Taidepajassa (Kuva 28.) oli samalla popup-näyttely, johon kuului 7 omaa kuviani, jotka olin muokannut värityskirjan kuviksi maalauspohjille. Teokset olivat taideinterventio, johon taidepajassa kävijä sai osallistua. Pyysin osallistujia jatkamaan kuviani värittäen ja niihin piirtäen. Kuvieni koko oli A3. Materiaalina

oli märkää märälle maalauspaperi. Kuva oli muokattu piirustus ohjelmalla, tu-
lostettu ja piirretty viimeistellen musteella. Kuvat olivat värityskuvia elämästäni.
Väritystekniikoina oli tussit, puuvärit ja vesi- ja peitevärit.

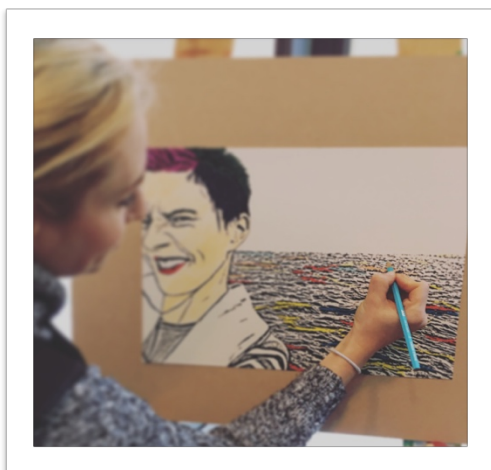
Kuvissa on elämän hetkellisyyttä, niihin halutaan tallentaa muisto, ehkä jopa muisti. Miksi kuvasinkaan tämän kirjan sivun, bussiaikataulun tai ruokaohjeen? Kuvia elämästä, kuvallista muistia. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Tarvitseeko aikuinen värityskirjan? Miksi joku haluaa pikkutarkasti värittää ja suunnitelmallisesti täyttää toisen piirtämiä viivoja?

Ystäväieni kommentteista ja kymmenistä erilaisista lehtiartikkeleista on helppo kokea taideterapeutin näkökulmasta, että väritys palvelee tarkoitusta niille henkilöille, joille on tarpeen jonkinlainen stressin vähentäminen. Siltikin minusta on hyvin hämmäntävää miten värityskirjat ovat niin suosittu ilmiö. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

*Selfie-kuvat ovat "Minä olin täällä- hetkiä". Olin läsnä. Olin paikalla. Olin me-
rellä, museossa tai sohvalla. Minä olin. Moderni luolapiirros.*

Olen itse piirtänyt eloni ääriviivat. Luonut ne rajat, joissa olla ja kokea. Kaikki kohtaamiset ovat tuoneet värejä ja sävyjä ääriviivojeni sisään, elooni. Ihmiset, läheiset, vieraat ja tuttavat; olette värittäneet eloni. Elämäni värityskirjan. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Kuvat 29 ja 30. 11.11.2016. Kaipainen, 2016.

Joku on joskus sanonut, että ihminen kuolee kahdesti. Ensimmäisen kerran silloin kun fyysisesti kuolee ja toisen kerran silloin, kun kukaan ei enää tunnista häntä valokuvista. Minä en tunnista kaikista kuvista vanhempieni iso vanhempia. Omat isovanhempani tunnistan. Itse olen valokuvannut koko elämäni. Minusta on valtavasti kuvia. Olin kymmeneen vuoteen sukuni ensimmäinen vauva. Elämäni ensimmäisistä vuosista on kuvia paljon. Mumminikin kuvasi

paljon. Elämäni kuvina. Valokuviin on tallentunut muistot. (Teos- ja työpäiväkirja 2016.)

Meillä on hienot kameramme, jotta saamme talteen lapset pieninä, rakkaat elossa, kodin kauniina, ruoan herkullisena ja itsemme kauniina. (teos- työpäiväkirja, 2010.)

Olen kasvanut perheessä, jossa on kuvattu paljon. Erityisesti sukuni naiset ovat kuvanneet perheitään ja lapsiaan. Tosin vanhimmat kuvat ovat pääasiassa miesten kuvaamia ja vanhimmissa kuvissa on pääasiassa vain miehiä, miehet ovat siis kuvanneet paljon toisiaan. Kiinnostava asia, kun nykyisin selfie-kuvia varmasti eniten ottavat teinitytöt.

Sukumme kuvausperinteitä jatkamme nyt minä ja serkkuni. Kuvaamme kuten sukumme naiset. Lapsia, remontteja, juhlia ja arkea. Tyttäreni on myös kiinnostunut kuvaamisesta. Hänellä on oma sosiaalisen median kuvatili Instagramissa. Itse myös videoin. Vuonna 2015 otin joka päivä ainakin yhden kuvan ja useana vuonna olen ottanut joulukuussa joulukalenterikuvia. Sairastuttuani olen kuvannut jo kahdesti kuvasarjan kaljusta päästäni ja kuinka sitten siihen hoitojen päätyttyä kasvavat kulmakarvat, ripset ja hiukset takaisin. Teen tuon kuvasarjan taas. Sairastumiseni vuoksi koen toisinaan kuvaavani muistoja lapsilleni.

Sanoin jo vuosia sitten, että tulipalon sattuessa pelastaisin ensin ihmiset ja eläimet, sitten valokuva-albumit ja viherkasvit. Viherkasvit ovat valtavia ja albumeita on paljon. Elämäni kuvina. (Teos- ja työpäiväkirja, 2010.)

6.1 Kuvien valinta ja työstö

Tein kuvien valintaa monta kuukautta syksyllä 2016. Kahlasin valtavan määrän kuvia ja videoita ja tein sen kaiken lähes turhaan ajatellen Kiasman taidepajaa ja popup-näyttelyä. Jotenkin ajatukseni eivät suuntautuneet näyttelyyn vaan yleisesti kuviini. Etsi teoksia ja taidetta, jotain sattumanvaraista hienoutta, joka koskettaisi minua. Toisi muiston tai veisi johonkin. Focus oli väärä. Etsin teoksia, en selfie-kuvia. Katsellessani kuviani katseeni muuttui sisäisesti, en katsonut itseäni ja elämääni vaan tein jotakin elämäni välitilinpäätöstä. Näin itseni ja elämäni erilaisena kuvissani, kun kuvien ottohetkellä se oli ollut. Kummallinen etäisyys oli minun ja kuvieni välissä (Kuva 31.). Katseeni oli väärä. Kampailustani katseeni kanssa oli lopputuloksena uupumukseni lisäksi myös puhdistuminen. On toinen asia asettaa teoksensa esille, koettavaksi ja osallistuttavaksi ja toinen asia katsella ja nähdä ne itse teoksina.

Miten kamalaa onkaan asettaa esille kuvia ja teoksia, joista ei itse pidä. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Kuva 31. Muokkaus 2016. Kaipainen, 2016.

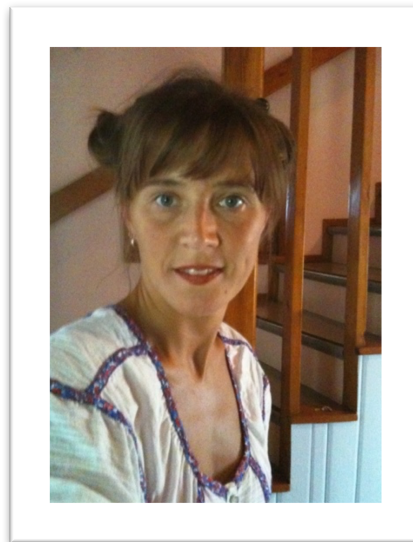
Pygmalion myytti on roomalaisen Ovidiuksen teoksesta Muodonmuutoksia. Pygmalion on kuvanveistäjä, joka rakastuu norsunluusta veistämäänsä kauniiseen naispatsaaseen. Veistosta hän kohtelee kuin elävää, vaikka tämä on norsunluuta. Pygmalion pyytää Venukselta luomansa kaltaista morsianta. Venus herättää veistoksen henkiin liekillä kuvanveistäjän toiveesta. Pygmalion palaa Venuksen juhlista kotiinsa ja huomaa veistoksensa aineen muuttuneen toisen kaltaiseksi. Hän koskettaa veistosta. Kosketuksen idea kulminoituu peukaloon ja pulssin tuntemiseen. Katseen, kuvan ja merkityksen suhde paljastuu tarinassa. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Teosten valinnassa tuskallisinta oli valita typeriä selfie-kuvia. Olisin halunnut työstää mieluummin kuvia heijastuksista, nopeutettuja videoita aalloista, merestä, mutta juuri tämä teos koski selfie-kuvia. Kun vaihdoin fokusta selfie-kuviin valintakin helpottui. Kuvat, joissa oli lasteni kanssa, olivat parhaita (Kuva 32.). Niissä katson myös itseäni ”äidin rakastavin” silmin. Niissä kuvissa ei haitannut kalju tai mustat silmän aluset. Kuvia valitessa harmittelin, että minulta puuttui ne kiinnostava trikoohausu- ja jumppapaitakuvat, en ollut ottanut selfieä myöskään minkään monumentin kanssa, ei ollut ravintolan vessasta kuvia, eikä uuden kampauksen kanssa. Olin kuvissa kalju, tai merellä, laskettelemassa tai sytostaattihoidossa. Kuvat eivät olleetkaan minusta vaan maailmastani. Selfie-kuvat olivat käänteinen minä. Niissä näkyi se mitä minä halusin tai toivoin muiden näkevän itsestäni. Selfie-kuvissa näytin juuri siltä, miten toivon muiden näkevän minut.

Kuva 32. Muokkaus 2016. Kaipainen, 2015.

Elämämme vahva punainen lanka on tulla nähdyksi ja ymmärretyksi, hyväksytyksi. Mielestäni selfie-kuvienkin tarkoituksena on, että ihminen tulee näkyväksi, erityisesti itselleen. Tai ainakin intentiomme, halumme tulevat näkyviksi selfie-kuvien kautta. Siinä ei ole mitään pahaa ja huonoa, että toiveemme ja halumme tulevat esille. Rakennamme itseämme kohti tulevaisuutta ja toiveitamme. Kuvat itsestä ovat muutenkin haastavia. Katselemme omakuvia ankaraasti ja arvostellen. Työpajassakin moni otti monta versiota selfiestään. Kuvan tulostamisen vaiheessa sain mahdollisuuden tehdä valintaa tulostettavasta kuvasta ja oli kiva kehua hymyä tai katsetta. Tarkoitus oli kai löytää niin rehellinen kuva itsestä, että sen pystyi hyväksymään. Itsestä otetun kuvan suhteen tärkeää on tunne, että pystyy hyväksymään itsensä juuri sellaisena kuin kuvassa on (Kuva 33.).

Kuva 33. Ensimmäinen selfie-kuvani. Elokuu 2010. Kaipainen, 2010.

Muokkasin kuvankäsittelyohjelmalla kuvia ja tulostin ne akvarellipaperille. Kaikki kuvat viimeistelin vielä musteella. Valitsin myös sellaisia kuvia, mitkä puhuttelivat minua, ajattelin sellaisen kuvan altistavan havainnoimaan ja pohtimaan omaa suhdetta kuvaa.

6.2 Kiasmassa, ajatuksia teosten äärellä

Selfie-kuvat ja eri tyyppiset kaverikuvat kiinnostivat opiskelijapäivän osallistujia. Lähes kaikki pajaan tulleet halusivat kuvata itsensä ja tulostaa piirustuskuvan. Monet jäivät värittämään tai maalaamaan kuvaansa. Kuvatessa naurettiin ja kuvaan asettuminen oli joka kerta yhtä kiinnostavaa.

Kiasman museojohtaja kävi pajassani. Hän kuvasi itsensä ja teki kuvastaan väretysskirja kuvan ja väritti sen. Laittoi kuvan myös sosiaalisen median profiilikuvaksi. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Annoin pajaan saapuville selkeät ohjeet iPadillä kuvaamisesta. Muutama otti itsestään ensimmäistä kertaa selfie-kuvan. Kuvaustilanne oli vapaamuotoinen ja aiheutti naurua. Muutamien kanssa ajauduin keskusteluun väritysskirjoista, selfie-kuvista, koulun kuvataideopetuksesta ja itsensä esille laittamisesta. Keskusteluissa sivuttiin vanhempien seinillä olevia luokkakuvakokoelmia, perhealbumeja ja bilekuvia. Monet totesivat häpeävänsä toisen ottamaa kuvaa itsestään, mutta selfie-kuvasta itsensä on helpompi hyväksyä.

On olemassa selfie-ilme, se voi olla duckface tai joku kieli ulkona -irvistys, mutta selfie-kuvaan ilme valikoituu jotenkin yhtä aikaa kuvaajan ja kuvattavan ilmeenä. Tallentuneelle kuvalle nyökätään hyväksyvästi. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Omakuva laittaa itsen alttiiksi. Paljastat sanomatta mitään. (Teos- ja työpäiväkirja, 2016.)

Kun ripustin selfie-kuviani maalattavaksi ja piirrettäväksi en ollut huolissani, miten ne muuttuisivat, päinvastoin, minä odotin innolla kuvien erilaisia vaihteita. Kiasman paja oli kuitenkin erittäin vilkas ja keskustelua oli paljon ja myös ongelmia tulosteiden kanssa. Valitettavasti en ehtinyt kuvata kuvien muuttumista.

Paja tilassa oli seitsemän kuvaa joissa minä esiinnyin ja joita pajaan tulleet saivat jatkaa ja värittää (Kuva 34.).

Kuva 34. Selfie-kuva. Minä ja Lapsi. Muokkaus 2016. Kaipainen, 2013.

Tavoitteeni oli olla tarjoamatta yksipuolista luentoa selfie-kuvista ja värityskirjoista. En juurikaan lukenut niistä mitään. Halusin säilyttää oman näkökulmani ilmiöön ja ihmetellä. Aito ihmetys usein katoaa tiedon ja omaksunnan myötä. Tarkoitukseni ei ollut muutenkaan jakaa mitään yleispätevää ajatelmää selfie-kuvista. Halusin nostaa selfiet hyväksytyksi ja arvostetuksi ilmiöksi edes hetkeksi. Olemme ihania itsenämme ja saamme kuvata itsemme juuri niin kuin haluamme.

Printattuna, väritettyinä ja maalattuina valokuvat alkoivat näyttää muotokuvilta, omakuvilta. Monet taidepajaan osallistuneista olivat vilpittömän ihastuneita teokseensa. Itse oli iloinen onnistumisestani ja kiitollinen museolehtori Tuija Rantalalle avusta ja tuesta.

Tämäkään taide ei olisi syntynyt ilman raaka-aineitani, kokemuksellisuutta, vuorovaikutusta ja serendipisyyttä.

7. Kuinkas sitten kävikään

Paul Kleetä (1997) mukaillen, taide ei kuvaa jo jotain kuvattua tai havaittua maailmaa; se pikemmin on yksi tärkeimmistä keinoista, jolla maailma tehdään näkyväksi ja olevaksi.

Kaikki tekemäni teokset ovat syntyneet kuin 'itsestään'. Joskus ne eivät ole tahtoneet paljastaa itseään tai tavoittaa minua. Silloin olen odottanut kärsivällisesti – jossain väliatilassa, kellumassa ja leijumassa. Sitten taas jotain on ikään kuin kypsynyt minussa. Sisäistä kypsymistä ei voi hallita eikä edes oikein havainnoida. Se saattaa paljastaa itsensä peak-kokemuksena, jonkinlaisena self-actualization hetkenä, salaperäisen kiehtovaa ja koukuttavaa. Teen tätä varmasti juuri tuosta syystä, se jokin sisälläni haluaa tulla ulos juuri näin, silloin kun haluaa - se taiteilijuuteni. (Teos- ja työpäiväkirja, 2017.)

Taiteen tekeminen elävässä elämässä ei ole sarja näyttelyitä, projekteja, taidepajoja, esityksiä tai hankkeita. Se ei ole tuotantoa, vaan se on jokapäiväistä tekemistä, taidekäytäntöä, tai siksi minä sitä kutsun. Se on käytännön kysymyksiä enemmän kuin vastauksia, se on sellaista odottamatonta löytämistä, mitä et tiennyt etsiväsi tai edes olemassa olevaksi. Se on myös sitä, kuin tietää, mitä tarvitsee tehdä. Odottelua, kuuntelua, havainnointia, assimilaatiota ja akkommodaatiota. Se on polveilevaa ja parhaimmillaan se on aktiivista ja passiivista yhtä aikaa. (Teos- ja työpäiväkirja, 2017.)

Teos on mielestäni aina jonkinlainen mielipide ja julkilausuma. Taideteos jättää jäljen tekijästään. Minulle taiteilijuus on kykyä havainnoida ja keskustella havaitsemastani, keskustelu taas vaatii rohkeutta omata mielipiteitä näistä havainnoistaani. Mielipiteet kysyvät itsetuntemusta, ymmärrystä ja tuntemusta maailmasta. Teos- ja työpäiväkirja-aineistostani käy ilmi, että Tila-gallerian näyttelyn ja Kiasman popup-näyttelyn välillä minulle konkretisoitui oman taiteilijuuteni ydin – rohkeus.

Taiteen tekeminen vaatii rohkeutta paljastaa jotain itsestään, tuoda esille jotakin itsellekin näkymätöntä ja haurasta ja jättää jälki itsestä. Toki vaaditaan rohkeutta sietää taloudellista epävarmuutta, mutta ennen kaikkea vaaditaan rohkeutta sitoutua sellaiseen mistä on vasta aavistus tai mitä ei edes vielä ole olemassa.

Tehtävä: Vahvenna viivaa.

Sanat ovat tapahtumia, ne tekevät ja muuttavat asioita. (Kuva 35.) Ne muuttavat sekä puhujaa että kuulijaa. Ne lataavat energiaa, ymmärrystä ja tunteita edestakaisin ja vahvistavat niitä. Samoin tekee taide. (Teos- ja työpäiväkirja 2017.)

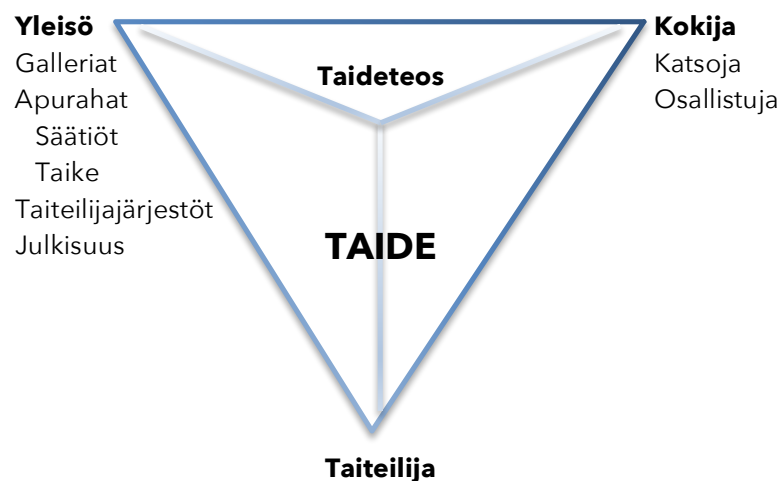
Kuva 35. Shadow rabbit for peace. Kuva: Kaipainen, 2017.

Vaatii rohkeutta vastata puhelinteoksen puheluun ja olla läsnä tuntemattomalle soittajalle. Kuunnella ja keskustella. Vaatii rohkeutta asettaa esille teos, alttiiksi, altistua kritiikille kerta toisensa jälkeen. Katsoa omaa ideaa ja taitoa toisen mielipiteen ja kokemuksen läpi liikaa väittämättä siitä, mutta silti vastaan ottaen ja palata taas ideoimaan ja luomaan uutta, jotain jota vielä ei ole. Pu-

helinteokseen puhelun yhteydessä minulta usein kysytään ”Onko tämä taide?” Vastaan tuohon kysymyksellä ”Tuntuuko tämä taiteelta?” En voi määritellä tekemistäni taiteeksi kuin omasta puolestani. Taiteilijajärjestöt, apurahan lautakunnat, kriitikot, yleisö, kokija – he kaikki tekevät se puolestaan.

Taiteeni tetraedrissä (Kuva 36.) kuvaan vuorovaikutussuhteita taiteilijan, teoksen, yhden kokijan ja yleisön välillä. Yleisö voi olla myös lehtiartikkeli tai apurahan antanut säätiö tai galleria, jossa taidettani esitellään.

Vuorovaikutteisessa taiteessani olen usein niin lähellä ja läsnä teoksellani, että teoksen, kokijan ja tekijän vuorovaikutussuhde saa terapian kaltaista sävyä, se sopii minulle ja tavalleni tehdä taidetta. Haluan olla lähellä, vuorovaikutuksessa. MoMAssa oli vuonna 2010 Marina Abramovic performanssi- Artist is Present, jossa Abramovic oli läsnä staattisesti ja hiljaa paikallaan. Hän istui liikkumattomana museon atriumissa ja katsojat kutsuttiin vuorotellen istumaan häntä vastapäätä. Videotallenteista⁶ voi nähdä kuinka intensiivinen tuo kohtaaminen on ollut sekä taiteilijalle, että kokijalle, mutta myös performanssiteoksen ympärillä olevalle yleisölle. Näillä kaikilla on suhde taiteessa. Taiteen vuorovaikutussuhde.

Kuva 36. Kaipainen, 2017.

⁶ https://www.youtube.com/watch?v=U6Qj_s8mNU Marina Abramovic on performing Artist is Present (2012), Marina Abramovic Institute.

Matti Velhonojan itsepintainen prässä artist statementin tekemiseen heti opintojen aluksi oikeastaan vei minut taiteilijaidentiteetini ideologiseen suihku. Oli puhdistavan rehellinen kokemus tokaista, että toivon taiteellani muuttavani maailmaa hieman paremmaksi, hetki ja henkilö, kohtaaminen kerrallaan. Ed Kuczajn tapaaminen tuon prässin yhteydessä sai minut katsomaan itseäni ja sitä, mitä minulla jo on. Yksinkertaisten asioiden äärelle on joskus hyvä kulkea pitkä ja polveileva matka, että kaikki tärkeä tulee punnittua.

Kuva 37. Kaipainen, 2017.

Ymmärrän, että tässä on kaikki minulle nyt; Opettajana sivistän, terapeutina tarjoan empatiaa ja myötäelämisen osaamista, taide kylvää siemenen ja se versoo, joskus hyvinkin kuivassa ja kylmässä. Tähän ripaus taiteilijan uskoa ja rohkeutta. Kun ajattelen taiteilijana olemista ammattina, sen tuntuu jotenkin naurettavalta. Taiteilijuudessa on jotakin, mikä meissä ihmisissä etsii edellytyksiä tulla esille ja herätä eloon hinnalla millä hyvänsä. Se sisäinen pakko,

syntymälahjaksi saatu luovuus, joka varhaisessa vuorovaikutuksessa tulee todeksi ja vahventuu potentiaalisen tilan turvin, eli ei taiteilijuus ole valintakysymys, sehän on meissä kaikissa.

Ehkä meistä itsepäisimmät (Kuva 37.) on pakotettu kuulemaan tuo sisäinen välttämättömyys huutona ja siksi me toimimme, tarpeemme vaatimuksesta taiteilijoina.

Paul Auster kirjoitti 05.11.2006 Guardianin kolumnissa taiteilijuudestaan: "Surely it is an odd way to spend your life - sitting alone in a room with a pen in your hand, hour after hour, day after day, year after year, struggling to put words on pieces of paper in order to give birth to what does not exist, except in your head. Why on earth would anyone want to do such a thing? The only answer I have ever been able to come up with is: because you have to, because you have no choice."

Ystäväni Markus totesi minulle samaan sävyyn elokuussa 2007 Kiasman kahvilassa. Olin iloinen hänen puolesta, kun hänellä oli mahdollisuus tehdä levy ja musiikkiaan. Hän totesi, että ei siinä mitään ihmeellistä mahdollisuutta ole, päinvastoin, se oli jotain mitä hänen pitää tehdä, ei hänellä ole muuta vaihtoehtoa. Sisäinen välttämättömyys siis. (Teos- ja työpäiväkirja, 2010.)

8. Artist statement

Taiteeni keskiössä ovat vuorovaikutus, erilaiset taiteen tekemisen tilat, maailman positiivisena kokeminen ja siten paremmaksi tekeminen. Työskentelyäni ja töitä kuvaavat moniaistillisuus, yhteisöllinen ja prosessimuotoinen tekeminen, vuorovaikutus sekä serendipisyys. Teen osallistavia teoksia, joissa kokija on itse osa teosta, joissa taiteilija tekijänä, katsoja kokija ja koettavana teos sekoittuvat ja lipuvat kohti toisiaan.

Taide antaa meille työkaluja oman sisäisen välttämättömyyden kuulemiseen. Lempeä uteliaisuus, ihmettelevä ja tutkiva ote ovat elämän edellytys. Vuorovaikutus, esteettisten kokemusten ja elämysten tarve on mielestäni ihmisen perustarve. Tulemme oleviksi kokemustemme kautta. Kehomme ja aivomme saavat positiivisten ja elämyksellisten kokemusten kautta hoivaa ja korjaavia kokemuksia, näitä kokemuksia ei koskaan ole liikaa. Taiteeni tavoittelee tätä. (Artist statement, 21.1.2017, Marika Kaipainen.)

Kuinka tässä ajassa voin muuttaa taiteellani maailmaa hieman paremmaksi, hetki ja henkilö, kohtaaminen kerrallaan? Kuinka voin toimia tuon artist statementin mukaan?

Maailma jännittää nyt, on polarisaatiota, on kuplia, on vihaa ja vihapuhetta, on metamoderneja ilmiöitä, on uusvilpittömyyttä. Rohkeus ja vilpittömyys ovat ehkä ainoat mahdolliset kumppanit, mikäli haluaan osallistua keskusteluun ja ymmärtää sitä. Hiljaisuus ja välinpitämättömyys ovat hyväksyntää.

Riittääkö kysyä mieleni osallistumiseen. Onko kysymykset sallittuja, onko kyseenalaistaminen sallittua, saanko haastaa ja kurkotella kuplastani, jonne vuosia sitten populistinen puolue minun laittoi? Missä menee tyhmän rohkeuden raja? Voiko siltikin kysyä ja osallistua, viedä luurini tolppaan?

En erottaa todellisuutta tästä hetkestä. Tuntuu kun seisaisin pimeässä huoneessa ja ympärilläni kaikki dystopiat olisivat käyneet toteen, eikä pelkästään ympärilläni, vaan myös minussa. Syöpäni uusi taas. Kolmas kerta. Nyt kipu on luissa, ytimessäni. Mun rangassa. Taipuu mut ei katkea, olisipa tuo totta (Teos- ja työpäiväkirja, 2017.)

Kaikki alkaa pikkuhiljaa kaikkeistumaan, merkityksiä on vaikeaa löytää. Omassa kuplassamme olemme turvassa ja sieltä käsin voimme suuttua kai-

kesta, kritisoida kaikkea ja elää elämämme epätodellisesti hunnutettua todellisuutta, joka samalla suojelee meiltä kohta kaikelta ja antaa meille mahdollisuuden loukkaantua kaikesta. Ennen pitkään kohtaaminen tulee äärimmäisen vaikeaksi. Tämä mahdollistaa tätä nykyhetkessä olevaa umpimielistä ja oraakkelimaista tavaraa, kaikilla oma todellisuus, oma simulaatio. Mutta miten vaikuttaa todellisuuteen, simulaatioon?

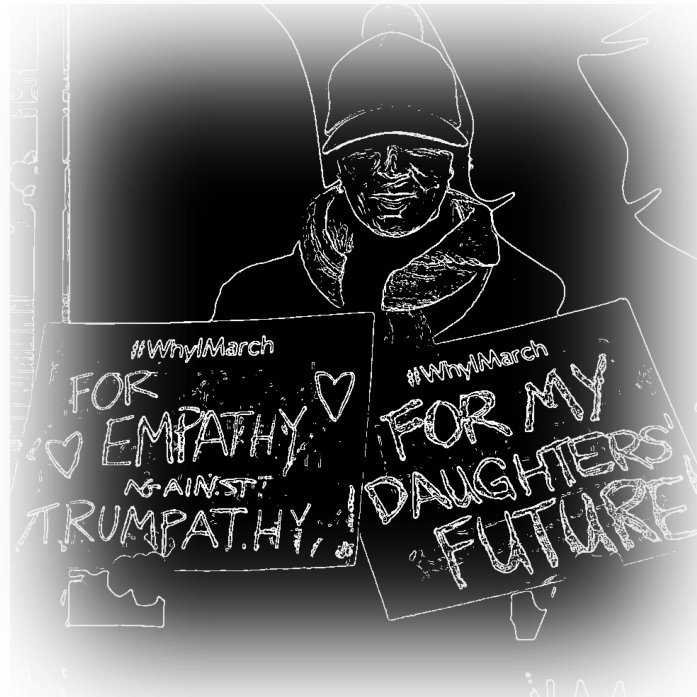
Elämme ristiriitaisia aikoja, esim. kulutusyhteiskunta - pitäisi pohtia kulutusta ja säädellä sitä, kohtuukuluttaa, mutta samalla myös kuluttaa tuottavuuden vuoksi? Samoin yhteisöllisyyden virtuaalisoituminen on luonut kuplat, joissa pienet ryhmät keskustelevat keskenään ja radikalisoituvat, ei ole mielipiteen vaihtoa, saturoidutaan helposti.

Tämä on mielekkyydevajetta. Media on tehnyt toden ja valheen sekoittamisen helpoksi, mutta toisaalta vapaa media on ainoa kanava, josta kuuluu moniäänisyys, tai näin ainakin pitäisi olla. Tosin sanavapaus keikahtaa monesti puolusteluksi ja suvaitsemattomuudeksi. Sitä käytetään lyömäaseena ja keskustelu ajautuu hedelmättömään, juupas-eipäs asemaan. Kansa ja massoihin on turha vedota, eikä niitä voida edustaa, kun nekin ovat erilaisten muunneltujen totuuksien verhoamia. Nehän toimivat itseään vasten. Johtaako meitä valheen valtakuntaan? Kuplasta toiseen on vaikea nähdä. Moderni informaatioyhteiskunta hyökkää itseään vastaan. Minun vilpitön tekoni näyttäytyy toisaalla joltakin ihan muulta.

Riita on demokratian keskeinen ase ja arvonsanto, jos kritiikki katoa jää jäljelle vain ironiaa ja nihilismia. Neuvottelun ja poliittisen erimielisyyden ydin on jaettu todellisuus, mutta entä jos sitä ei enää ole? On vai kunkin omia kuplia. Vastaukseksi jää vain simulaation kiihdyttäminen eli ei kenenkään strategiat. Ylilyönnit ja kärjistäminen - objektiivinen ironia on subjektiivisen kritiikin kuolema. Onko ainoa mahdollisuus ironinen massa, kun mikään rationaalinen ei enää toimi?

Empatia ja tunteet ovat tämän vastaiskua - olemme sentään riippuvaisia toisistamme. Tunneperäisillä ilmiöillä on vielä reaali maailmassa meihin vaikutus.

Vihapuhe on tästä kamala ja hyvä esimerkki. Välinpitämättömyydessä ei onnistu viha eikä rakkaus (Kuva 38.).

Kuva 38. "So bad, even introverts were there." Women's March, 21.1.2017.

Ihmisen empatiakyvyllä on suuri rooli, vain toisen ihmisen kohtaamisen voi rikkoa kuplamme. Kehollinen olemassa olo on meidän todellinen linkki olemismaailmaan. Tarvitsemme korjaavaa ja kehollista suhdetta toiseen, niin itsemme kuin toistemme vuoksi. Aistiva keho on meidän pelastus.

Haluan pysyä taiteen nomadina ja ironiasta vapaana. En halua selittää itseäni tai taidettani, jonkin yksittäisen teorian kautta. Tässä opinnäytetyössä olen kulkenut aineistoni ehdoilla vilpittömästi. Viimeinen kuukausi on ollut hiljainen mielipiteissä ja koneeni näppäimistöllä. Olen tarkastellut päiväkirjamerkintöjä ja nyt parempaan tietoon nojaten joudun taas nöyrytymään vakavan sairauden edessä. Minulle tärkeää ja merkityksellistä nyt on olla määrittymättä syövän kautta. En ole sairauteni. Mutta nyt minun on kuljettava aineiston ehdoilla. Teos- ja työpäiväkirjassa on tyhjää, jaksaminen on huonoa, maailma näyttäyty hieman synkempänä minulle. Silti, siltikin uskon, että taiteen voima on lahjomaton.

Empatia on lanka, joka yhdistää meidät muihin ihmisiin. Kun empatiaa käytetään jokapäiväisessä elämässä, se saa meidät tuntemaan yhteyden toisiimme. Ja kun tunnemme yhteyden lähimmäisiimme, se tekee meistä parempia ja myötätuntoisempi ihmisiä. Empatia ei ole salatiedettä. Ei ole oikeaa tai väärää tapaa olla empaattinen ja myötätuntoinen, sitä ei ole koskaan liikaa. Kuuntele, kuuntele niin, että et vain odota hetkeä, jolloin voit vastata. Kuuntele toisen hengitystä, eleitä, silmiä, käsiä, uurteita, kyyneliä, kiirettä, havinaa, hymyä, hymykuoppia, partaa, kulmakarvoja... Katso ihmistä. Kohtaa tuomitsematta, selittelemättä, tarkoituksia etsimättä, anna tila olla hän.

Kuva 39. Minä ja Vilppu. Kaipainen, 2017.

Tärkeintä on kertoa toiselle, että kukaan meistä ei ole täällä yksin ja että aina on toivoa ja tilaisuus leikille (Kuva 39.).

Tehtävä: Tee varjopupuja.
Shadow rabbits for peace.

9. Lähteet

Abramovic, M. 2010. https://www.youtube.com/watch?v=U6Qj__s8mNU
Artist is Present (2012), Marina Abramovic Institute.

Auster, P. The Guardianian, kolumni 05.11.2006.

Belting, H. 2005. Image, Medium, Body: A New Approach to Iconology. Critical Inquiry. Vol. 31, No. 2 302-319. 2005. The University of Chicago Press.

Campa, R. 2008. Making Science by Serendipity. A review of Robert K. Merton and Elinor Barber's The Travels and Adventures of Serendipity. Journal of Evolution and Technology. Numero 17, 3/2008.

Dewey, J. 2005/1934. Art As Experience, New York: NY: Perigree.

Eskola, A. 1982. Vuorovaikutus, muutos, merkitys. Sosiaalipsykologian perusteiden kriittinen tarkastelu. Helsinki, 1992, Tammi.

Hentinen, H. 2007. Rankanen, M; Hentinen, H. ja Mantere, M-H. Taideterapian perusteet. Helsinki, Duodecim.

Hänninen, V. 2000. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitas Tampereensis 696.

Jernberg, A. ja Booth, P. 2003. Theraplay- vuorovaikutusterapian käsikirja. Jyväskylä, Gummerus kirjapaino Oy.

Kaipainen, M. 2010. Bildjuschkin, K. ja Ruuhilahti, S. Selkee! Turku, Alocon Oy.

Kaipainen, M. Viitattu 27.12.2016 www.tintura.net

Kaipainen, M. 2010-2016. Teos- ja työpäiväkirjat. Julkaisematon lähde.

Kandinsky, W. 1981. Taiteen henkisestä sisällöstä. Helsinki: Suomen Taiteilijaseura ry.

Kantonen, L. 2005. Teltta - Kohtaamisia nuorten työpajoissa. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 54. Helsinki.

Konlaan, B. 2001. Cultural Experience and Health. 2001. Umeå, Umeå university medical dissertations.

Klee, P. 1997. Pedagoginen luonnoskirja; Modernista taiteesta. Helsinki: Kuvataideakatemia, Kustannus oy Taide.

Lehikoinen, K. 2010. Art-based Work with People with Dementia: Building a Curriculum Framework for Trainer Training.

Lehmuskallio, A. 28.10.2016. Luento ”Kuvien toimijuutta ja kuvan antropologiaa”. VVA-370 Site and Situation. Taideyliopisto. Kuvataideakatemia.

Lieblich, A. 1998. Lieblich, A; Rivka, T-M. ja Tamar, Z. 1998. Narrative Research. Reading, Analysis and Interpretation. Thousand Oaks, London and New Delhi, Sage Social Research Methods Series volume 47.

Liikanen, H-L. 2003. Taide kohtaa elämän. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.

Liikanen, H-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Helsinki, Opetusministeriö.

Lusebrink, V. 1990. Imagery and Visual Expression in Therapy. London & New York, Plenum Press.

Lusebrink, V. 2004. Art therapy and the brain: An Attempt to Understand the Underlying Processes of Art Expression in Therapy. *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association* 21(3).

Nuutinen, J. 2016. ME

Short dance film ME-Story of a Performance (vimeo.com/72794677) and a durational performance built around it. TRAILER. Dop. Tikkanen, J. Sound. Backlund, J.

Obama, B. Jäähyväispuhe. *Helsingin Sanomat* 11.01.2017. Saarikoski, L.

Perttula, J. 2008. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Perttula, J. ja Latomaa, T. Kokemuksen tutkimus: merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Rovaniemi, Lapin yliopistokustannus.

Pitkänen-Walter, T; Kiljunen, S. ja Hannula, M. 2001. Taiteellinen tutkimus. Kuvataideakatemia. Helsinki, Cosmoprint.

Pitkänen-Walter, T. Liian haurasta kuvaksi – maalauksen aistisuudesta. 2006. Kuvataideakatemia. Helsinki. Like.

Rankanen, M. 2016. The Visible Spectrum: Participants' Experiences of the Process and Impacts of Art Therapy. Aalto University publication series. Uni-grafia.

Rankanen, M. 2007. Rankanen, M; Hentinen, H. ja Mantere, M-H. Taideterapian perusteet. Helsinki, Duodecim.

Rauhala, L. 2005. Ihminen kulttuurissa – kulttuuri ihmisessä. Helsinki: Yliopistopaino.

Richardson, L. 2013. Twelve Uneasy Pieces on Research and Therapy. *Qualitative Inquiry*. 19(1). Sage Journals.

Richardson, L. 2002. Writting: A method of inquiry. Denzin, N. ja Lincoln, Y. Handbook of qualitative research. Thousand Oaks. CA.

Roberts, R. 1998. Sattuma tieteessä. Onnekkaiden oivallusten historiaa. Helsinki, Yliopistopaino.

Salo, S. 2011. MIM-havainnointi varhaisen vuorovaikutuksen tukena. Jyväskylä, PS-kustannus Oy.

Sederholm, H. 2000. Tämähkö taidetta? Porvoo, WSOY.

Stewen, R. 1995. Beginnings of Being. Painting and topography of the Aesthetic Experience. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino.

von Brandenburg, C. 2008. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä - Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. Helsinki, Opetusministeriö.

Stern, D. 2004. The Present Moment in Psychotherapy and Everyday Life. New York & London: W. W. Norton & Company.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Vaajakoski. Tammi.

Winnicott, D. 1971. Playing and Reality. 2005. London & New York, Routledge.